

Nafaka Veren Erkeklerin ‘Nafaka Mağduru’ Söylemine ‘Yoksulluğun Kadınlaşması’ Olgusu Üzerinden Bakmak

Dilek Keleş, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

ORCID: 0000-0003-1477-9951

E-Posta: dk.keles@gmail.com

Özet

Bu çalışma, son dönemlerde gündemde olan yoksulluk nafakası tartışmalarında, çoğunlukla erkeklerle ilgili olarak ve onlar tarafından dile getirilen ‘nafaka mağduru’ söylemine odaklanmakta ve bu söylemi ‘yoksulluğun kadınlaşması’ kavramı üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır.

Yoksulluk, en genel tanımıyla insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynağa sahip olmamasıyla yoksulluğun kadınlaşması, yoksulluk döngüsüne yakalanan kadın ve erkekler arasındaki uçurum olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla temelde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili olan kadın yoksulluğu, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel görünümü açısından değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir sorundur. Yoksulluk nafakası ise boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, diğer taraftan malî gücü oranında, süresiz olarak talep edebildiği nafaka türüdür. Türkiye’de yoksulluk nafakası çoğunlukla kadınlara verilen; bu nedenle de kadınlar üzerinden tartışılan bir konudur. Yoksulluğu yaşayan tarafın daha çok kadınlar olması bu durumun temel sebebiyken gerisinde ise ataerkil aile modeli ve cinsiyete dayalı iş bölümü yatmaktadır. Bu gerçek dikkate alındığında nafaka veren erkeklerin ortaya attığı ‘nafaka mağduru’ söylemi sorgulanır hale gelmektedir. Zira ‘mağdur’ söylemi bağlamsal olarak doğru bir nitelendirme olmadığı gibi toplumsal hayatın her alanında var olan toplumsal cinsiyet ayrımcılığı düşünüldüğünde gerçeği yansıtmadığı da açıktır. Buradan hareketle bu çalışmada, nafaka veren erkeklerle ilgili olarak dile getirilen ‘nafaka mağduru’ söylemi, toplumsal cinsiyete dayalı olarak ‘yoksulluğun kadınlaşması’ kavramı çerçevesinde analiz edilmektedir.

Çalışmanın örneklemini, ‘Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nun Twitter hesabındaki paylaşımlar oluşturmaktadır. Çalışmaya veri sağlamak amacıyla hesabın Mayıs 2022 – Ocak 2023 dönemine ait 9 aylık paylaşımları incelenmiş; hesapta, toplam 2046 tweetin paylaşıldığı tespit edilmiştir. Toplanan bu veriler, söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Yazılı ve sözlü ifadelerde kullanılan dilin incelenmesine yönelik bir

yöntem olduğu için söylem analizi uygun veri analiz yöntemi olarak düşünülmüştür.

Çalışma sonucunda; 'nafaka mağduru' olduğunu iddia eden kişilerin, bu iddialarını haklı gerekçelere dayandıramadığı görülmüştür. Bu çerçevede nafaka karşıtlarının, nafaka veren erkeklerle ilgili olarak dile getirdikleri 'mağduriyet' iddiasının, istatistiklerle desteklenmeden sunulduğunu, herhangi bir somut olay ya da uygulamaya dayandırılmadan dile getirildiğini ve bu konuda sadece kadınları suçlamakla yetinildiğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk nafakası, Yoksulluğun kadınlaşması, Cinsiyete dayalı iş bölümü, Toplumsal cinsiyet, Söylem analizi.

Evaluating the 'Alimony Victim' Discourse of Male Alimony Givers Based on the 'Feminization of Poverty' Phenomenon

Abstract

This study focuses on the discourse of 'alimony victim', which has been mentioned related to men in the debates on alimony in recent times, and aims to discuss this discourse through the concept of 'the feminization of poverty'.

While poverty, in its most general definition, is not having enough resources to meet the needs of people, feminization of poverty is expressed as the gap between men and women caught in the cycle of poverty. Therefore, women's poverty, which is basically related to gender discrimination, is a multidimensional problem that should be evaluated in terms of its economic, social, political and cultural aspects.

Poverty alimony, on the other hand, is the type of alimony that the party who will fall into poverty due to divorce can demand indefinitely, on the other hand, in proportion to her/his financial strength. In Turkey, alimony is mostly given to women; for this reason, it is an issue that is discussed over women. The main reason for this situation is that the majority of the people living in poverty are women. As for the patriarchal family model and gender-based division of labor lie behind women poverty. When this fact is taken into account, the discourse of the 'victim of alimony' put forward by men who give alimony becomes questionable. Because the 'victim' discourse is not a contextually correct characterization, and it is clear that it does not reflect reality when considering the gender discrimination that exists in all areas of social life. From this point of view, in this study, the discourse of 'victim of alimony' expressed about men who give alimony is analyzed within the framework of the concept of 'feminization of poverty'.

The sample of the study consists of the posts on the Twitter account of the Perpetual Alimony Victims Platform. In order to provide data for the study, the 9-month shares of the account for the period of May 2022 – January 2023 were examined; it was determined that a total of 2046 tweets were shared in the account. These collected data were analyzed by discourse analysis management. Discourse analysis, which is a method for examining the language used in written and verbal expressions, has been considered as an appropriate data analysis method since it plays an important role in the reproduction of everyday expressions.

In the result of the study; it was determined that people who claimed to be ‘victims of alimony’ could not base their claims on justified reasons. In this context, it is possible to say that the allegation of ‘victimization’ about men who give alimony is presented without being supported by statistics, it is expressed without basing it on any concrete event or practice. In this regard, it seems that all they do who give alimony is blame women for their poverty.

Keywords: Poverty alimony, The feminization of poverty, Gender, Gender based division of labor, Discourse analysis.

Giriş

Bir süredir ‘nafaka mağduru’ olduğunu iddia eden erkeklerin yoksulluk nafakasının¹ kaldırılması yönünde seslerini yükselttiklerine şahit olunmaktadır. Zaman zaman siyasi partilerden ve toplumun belli kesimlerinden desteklerin de söz konusu olduğu bu karşı çıkış, nafaka veren erkeklerin ‘mağdur’luğunun mümkün olma halini sorgulatırken aynı zamanda kadının madun konumunu da tekrar düşündürmektedir. Erkek egemen bir düzende, toplumsal hayatın her alanında ikincil konumda olan kadinken erkek mağduriyetini yaratan sebep nedir?

Bu soruya, ‘nafaka mağduru’ olduğunu iddia eden erkeklerin cevabının kadınlara verdikleri ‘yoksulluk nafakası’² olduğu açıktır. Yoksulluk nafakası, nafaka karşıtı kişiler tarafından çoğunlukla nafaka veren erkeklerle ilgiliymiş gibi düşünülüp tartışılmasına ve onları işaret edecek şekilde bir ‘nafaka mağduru’³ söylemi yaratılmasına rağmen yoksulluk nafakasını sadece erkekler vermemektedir. Türk Medeni Kanunu’nda (2001) konuyla ilgili olarak “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.” maddesi (Madde 175) yer almaktadır. Dolayısıyla yoksulluk nafakası bağlanabilmesinde cinsiyetin aksine ‘yoksulluk’ ve ‘kusur’ iki temel ölçüt olarak öne çıkmakta; yoksulluğa düşen taraf erkek olduğu takdirde kusuru daha az olmak kaydıyla erkek de yoksulluk nafakası alabilmektedir.

Konuyla ilgili tartışmaları başlatan gelişme ise Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) 2016 yılında 'Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi' amacıyla Meclis Araştırması Komisyonu kurarak bir rapor⁴ yayınlaması olmuştur. Bu rapor, fiilen bir hükümet programı niteliği taşımakta ve yıllardır gündemden düşmemektedir (Gülbahar, 2022). 2018 yılında ise İstanbul Aydın Üniversitesi'nde, nafakanın süreli olması gerektiğini savunan hukukçu ve akademisyenlerin katılımıyla 'Süresiz Nafakaya Adil Çözüm Sempozyumu' düzenlenmiş; bu sempozyumda 'nafaka mağduru' olduğunu iddia eden kişilere söz hakkı tanınırken kadınlara ve kadın örgütlerine böyle bir imkân sunulmamıştır. Yine 2018 yılında açıklanan başkanlık sisteminin ilk 100 günlük planında "nafaka ödeme sisteminin adil bir hâle getirilmesi" maddesi yer alırken bu dönem düzenlenen Nafaka Çalıştayında dönemin Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, süresiz nafakanın mağduriyet oluşturduğunu ifade etmiş; 2019 yılında ise süresiz nafakanın adil olmadığını, hakkaniyet ve adalet ölçüsü içerisinde yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirterek (KONDA, 2020: 9) nafaka karşıtlarına destek vermiştir. Gül'ün yerine 2022 yılında göreve gelen Bekir Bozdağ da 'süresiz nafakanın adil olmadığına inanan bir adalet bakanı' olduğunu ifade ederek⁵ iktidar kanadındaki nafaka karşıtı yaklaşımı sürdürmüştür⁶. Bu çerçevede özellikle Saadet Partisi, Yeniden Refah Partisi gibi İslamcı ideolojiye sahip siyasi partilerle Yeni Akit, Yeni Şafak, İlkha, Haksöz Haber gibi İslami gazete ya da haber platformları tarafından da dini referanslarla konu sık sık gündeme taşınırken mağdur olduklarını iddia eden erkekler de sosyal medyada örgütlenerek yoksulluk nafakası üzerinden kadın haklarına saldırmaya başlamıştır.

Nafaka karşıtı grupların temel itiraz noktası ise yoksulluk nafakasının 'süresiz' olduğu iddiasıdır. Oysa yoksulluk nafakası, eşlerden birinin ölmesi ve nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi durumunda mahkeme kararına gerek olmadan kendiliğinden sona ermektedir. Ayrıca nafaka alacaklısının evli olmadığı halde evliymiş gibi yaşaması, bir işte çalışmaya başlaması, yoksulluk durumundan kurtulacak düzeyde gelir elde etmesi ve haysiyetsiz hayat sürmesi hallerinde de nafaka, mahkeme kararıyla sona ermektedir (Moroğlu, 2020: 11).

Türkiye'de nafaka alan ve veren kişilerle ilgili özellikle cinsiyet temelinde veriler bulunmamakla ve iddia edildiği gibi bir mağduriyet düzeyi olmamakla⁷ birlikte nafakanın genellikle kadınlara verildiği bilinen bir gerçektir. Bu durumun içerisinde yoksulluğu yaşayan tarafın çoğunlukla kadınlar olması yatmaktadır. Yoksulluğu neden kadınların daha çok ve derin yaşadığı kadınların farklı deneyimlerine göre farklı zaman, mekân ve biçimde tartışılması gereken çok boyutlu ve çok

sektörlü bir sorundur (Bradshaw and Linneker, 2003: 9). Bu çerçevede kadın yoksulluğunu açıklamak üzere sınıfsal ilişkilerin tek başına yeterli olmadığı; toplumsal cinsiyetin, yoksullaşma ve yoksulluk deneyimi üzerindeki etkisini gözden kaçırmamak gerektiği ifade edilmelidir. Zira toplumsal cinsiyet, kadın ve erkekler arasındaki farklara odaklanarak toplumsal yaşamın her alanını ayırıştırmakta; bunun sonucunda kadınların kendi gelirlerini elde etmelerini sağlayan olanakların önu tıkanmaktadır. Buna paralel olarak ataerkil aile modeli ve hane içi güç ilişkilerinin kadını ikincilleştiren etkisinden de bahsetmek gerekir. Evin reisi konumundaki erkeğin gelir elde etmek üzere dışarı açılması ile ev ve aileye ilişkin sorumlulukların kadınların sırtına yüklenmesi kadınları maddi olarak erkeklere bağımlı hale getirmektedir. Tüm bunların olası bir boşanma durumundaki sonucu ise kadının erkeğe bağımlı konumunun devamı ya da yoksul duruma düşmesidir. Bu gerçekler, nafaka veren erkeklerin 'mağduriyet' söylemini sorunsallaştırmamıza ve kadın yoksulluğunun nedenlerini sorgulamamıza neden olmaktadır. Buradan hareketle bu çalışma, yoksulluk nafakası karşıtlarının, nafaka veren erkekleri tanımlamak üzere kullandığı 'nafaka mağduru' söyleminin geçersizliğini 'yoksulluğun kadınlaşması' kavramı üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır.

Literatürde yoksulluk nafakası ile ilgili çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte bunlar, çoğunlukla hukuki süreçlere ve uygulamaya ilişkin saha araştırmalarına dayanmakta; konuyu toplumsal cinsiyet ve kadın hakları perspektifinden ele alan çalışmalar ise çok sınırlı sayıda yer almaktadır⁸. Bu çalışma ise yoksulluk nafakası karşıtlarının söylemlerinin temelsizliğini, ataerkil aile modeli ve cinsiyete dayalı iş bölümünün de bir sonucu olan kadın yoksulluğu çerçevesinde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu farklılık ile literatüre küçük bir katkı sunmak amaçlanmıştır. Çalışmanın verileri, 'Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu' isimli Twitter hesabından toplanmış, toplanan veriler söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak yoksulluğun kadınlaşması olgusu ile cinsiyete dayalı iş bölümü açıklanacak ardından verilerin analizi sunulacaktır.

Yoksulluğun Kadınlaşması

Yoksulluk, sosyal bir sorun olarak kapitalizmin ortaya çıktığı 16. yüzyıl Avrupası'na dayanmaktadır. Bu dönemden itibaren tarımsal yapıların çözülmesi sonucu geçimlerini sağlamak üzere kentlere göç eden insanların istihdamının düzensiz niteliği, modern yoksulluğu tanımlayan önemli bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır (Buğra, 2005: 2). Günümüzde ise yoksulluk çok boyutlu, çok tanımlı bir sorundur. Bununla birlikte kavrama ilişkin tanımlarda ekonomik göstergeler ön plana çıkmakta; bunlar daha kolay nicelleştirilebildikleri için en yaygın kullanılan ölçütler olmaktadır. Bu çerçevede hakîm anlayış olan gelir/

tüketim harcamaları ölçütlerine dayalı geliştirilen ‘mutlak yoksulluk çizgisi’ yaklaşımına göre yoksulluk, temel olarak insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynağa sahip olmama durumu olarak ifade edilmektedir (Şenses, 2022: 62-63).

Buvinic, yoksulluğun temel olarak gelir yetersizliği şeklinde ifade edilmesine rağmen insan durumu açısından ölçülmek istendiğinde, sağlık ve beslenme, eğitim ve eğlence de dâhil olmak üzere refahın diğer bileşenlerinin yetersizliği olarak açıklanması gerektiğini ifade etmektedir (1997: 39). Yoksulluğun toplumsal cinsiyetten bağımsız düşünülmemeyeceğini göstermesi açısından Amartya Sen’in yaklaşımı önemlidir. Sen, gelir düzeyi ile ilgili bir tanımlama yapmayı reddetmekte; yoksulluğu ‘yapabilirlik’ ya da ‘kapasite’ kavramı dolayısıyla açıklamaktadır. Yapabilirlik her insanın kaçınmayı isteyeceği açlık, cahillik, kötü barınma ve sağlık koşulları gibi durumlardan kaçınabilme yetisi olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda da Sen’e göre ‘yapabilirlikten yoksunluk’ yoksulluğun tanımı olarak belirmektedir (Buğra, 2005: 8). Sen, yapabilirlik üzerinde gelir azlığının dışında dört faktörün daha etkili olduğunu belirtmektedir. Bunlar, kişisel farklılıklar, insanların farklı fiziksel özelliklere sahip olması, çevre ve doğaya ilişkin farklılıklar ve sosyal koşullardır (Şener, 2012: 54). Buna göre Sen, kişinin yaşının, sağlık durumunun, yaşadığı yerin ve özellikle de toplumsal cinsiyet rolleri gibi unsurların yapabilirlik üzerinde etkisinin olduğunu ifade etmektedir. Bu çerçevede örneğin; kadın-erkek bütün kişilere eşit haklar tanımak, yapabilirlik düzeyinin eşit olacağı anlamına gelmemektedir. Zira Türkiye’de kadın ve erkekler çalışma yaşamına katılımında yasal olarak eşit haklara sahip olmalarına rağmen toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkili olarak ev ve aileye ait sorumlulukların kadınlara yüklenmesi, onların çalışma yaşamına erkeklerle eşit katılımını engelleyen nedenlerden biri olmaktadır. Bu durum, görünen sebep olarak gelir azlığını, dolayısıyla kadın yoksulluğunu ortaya çıkaran etkenlerden biriyken aslında temelde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı belirgin bir rol oynamaktadır.

Kadın ve erkeklerin cinsiyet rolleri temelinde ayrıştırılması ve bu rollerin sürekli tekrarlanarak pekişmesi, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkları da kalıcı hale getirmekte; bu nedenle yoksunluk, bir kadın kuşağından diğerine geçerek yoksulluğun kadınlaşmasına yol açmaktadır. Bir başka ifadeyle yoksulluk döngüsüne yakalanan kadınlar ve erkekler arasındaki artan uçurum, ‘yoksulluğun kadınlaşması’ olarak adlandırılan olguyu ortaya çıkarmıştır. İlk kez, 1978 yılında Diana Pearce tarafından kullanılan ‘yoksulluğun kadınlaşması’ kavramı, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki dramatik değişimi ifade etmek üzere ortaya atılmıştır. Buna göre 1960’lardan başlayarak 1980’li yıllara kadar

sadece kadınların eve gelir getirdiği ailelerde hızlı bir yoksullaşma meydana gelmiş; sonuçta yoksul ailelerin yarısını, kadınların hane reisi olduğu bu aileler oluşturmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çalışmalarda, aile yapısının değişmesi; yani boşanmaların ve tek ebeveynli aile sayısının artmasıyla kadınların evin reisi konumuna gelmesi, evlilik dışı çocuk sayısındaki artış ve çocuklara kadınların bakması yoksulluğun kadınlaşmasını açıklamak üzere kullanılmıştır (Peterson, 1987: 329).

Bugün yoksulluk, dünyada milyonlarca insanı etkilemekle birlikte daha çok kadınlar yoksulluk riski altında ya da yoksulluk içinde yaşamaktadır. Günde 1 dolar veya daha az gelirle yaşayan 1,5 milyar insanın çoğu kadındır ve dünya genelinde kadınlar, ortalama olarak erkeklerin kazandığının yüzde 50'sinden biraz fazlasını kazanmaktadır⁹. Yani kadınların geliri erkeklerin gelirinin neredeyse yarısı kadardır. Dünyadaki toplam iş gücünün 2/3'ünü kadınlar oluşturmasına ve bütün dünyada toplam gıdanın %50'sini kadınlar üretmesine rağmen kadınların geliri dünya gelirinin yalnızca %10'unu kadardır. Tüm yoksulların da %70'ini kadınlar oluşturmaktadır (Ecevit, 2020). Türkiye'de ise eve gelir getiren kişilerin %36'sı kadın, %64'ü erkek olmasına rağmen yaratılan gelirin %12'si kadınlara %88'i erkeklerle aittir ve erkeklerde fert başına düşen ortalama gelir kadınlarınkinden 4.2 kat fazladır (Ecevit, 2020). Dolayısıyla yoksulluk gelir ilişkisi düşünüldüğünde kadınların dezavantajlı konumu açıktır. Bu çerçevede gelir getirici bir eylem olarak Türkiye'de kadının çalışma yaşamıyla ilişkisine bakmak yerinde olacaktır. Kadının çalışma yaşamındaki konumu ise cinsiyete dayalı iş bölümü çerçevesinde şekillenmektedir.

Cinsiyete Dayalı İş Bölümü ve Türkiye'de Kadın Emeği

Nafaka tartışmaları bağlamında düşünüldüğünde, kadın yoksulluğu açısından önemli bir belirleyen, kadının çalışma yaşamındaki konumudur. Çalışma, esasen üretim ve yeniden üretim faaliyetlerini içeren, her yaşta kadın ve erkeğin tüm mekânlardaki üretim ilişkilerini kapsayan bir kavram olmakla birlikte kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olmasıyla daha çok piyasaya yönelik üretim faaliyetlerini kapsayacak bir anlamda kullanılmaya başlamıştır. Bunun sonucunda parasal karşılığı olmayan kadınların ev içi faaliyetleri çalışma kavramının dışında tutulmuş; kadın emeğinin kategorileştirilmesinde ücretli / ücretsiz (karşılıksız) emek, temel ayrım noktalarından biri olmuştur (Işık ve Serdaroğlu, 2015: 7). Bu nedenle piyasa koşullarında bir değişim değeri olan emek ile yeniden üretim sürecinin bir parçası olan eve ait işler, yaşlı ve çocuk bakımı gibi faaliyetlere ilişkin emek birbirinden ayrı tutulmaktadır. Kadınların gerçekleştirdiği yeniden üretim, iş gücünün yeniden üretimini, yaşamın sürdürülmesi için harcanan emek olarak toplumsal yeniden üretimi ve sonraki kuşakların yetiştirilmesi için

harcanan emek olarak insanların yeniden üretimini kapsamaktadır (Özkaplan, 2009: 15). Dolayısıyla maddi hayatın üretiminde yer alan emeğin erkek emeği; türün üretiminin sağlandığı yeniden üretim alanında; yani ailedeki emeğin ise kadın emeği olduğu kabul edilmektedir. Gündelik rutin işleri kapsayan ev içi emek, piyasa değerinin olmaması nedeniyle ücretli emek karşısında değersiz ve görünmez kılınarak emek ve üretim olarak adlandırılmamaktadır.

1940'lı yıllara dayanan ev emeği tartışmalarında, kadınların kapitalist sistemde iki kat ezilmişliği de ev içinde harcanan bu emekle ilişkilendirilmektedir. Çünkü kadınlar her gün eve ait işleri yaparken aslında emek gücünün yeniden üretimini sağlayarak karşılığı ödenmeyen aile emeği ile üretime dâhil olmakta ve sermaye için de üretmiş olmaktadır (Güneş, 2015: 3-4). Dolayısıyla karşılıksız emeğin görünmez olması, kapitalist ekonominin temel dinamiği olarak belirmektedir (Memiş ve Özay, 2011: 256).

Ev içi emeğin bu görünmezliği, çalışan kadınlar için “çift mesai” anlamına gelirken (Acar-Savran, 2012: 11) karşılıksız emek harcayan tam zamanlı ev kadınlarının da “evde oturan kadınlar” olduğu yönündeki söylemin (Saygılıgil ve Sağlam, 2016: 56) güçlü bir biçimde varlığını korumasına neden olmaktadır. Formel bir işte çalışmayan kadınlara yönelik ‘evde oturan kadınlar’ algısına karşın kadınların evde oturup çocuk büyütmesi, Türkiye’nin son yirmi yılına cinsiyetçi söylem ve politikalarla damgasını vuran AKP iktidarı tarafından bilinçli yürütülen siyasetin de bir parçası olmuştur. Zira iktidara geldiği dönemden bu yana ‘aileyi güçlendirme’yi hedeflediğini vurgulayan AKP, İslamcı ideolojinin kadını annelik vasfı üzerinden kutsallaştıran bakışıyla da uyumlu biçimde, kadının toplumsal konumunu ailedeki eş ve anne rolleri üzerinden tanımlamıştır. Öne çıkardığı aile ideolojisine uygun olarak kadınlar için aile ilişkilerini bozmayacak bir çalışma yaşamını öngören AKP’nin bu yaklaşımı, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın sık sık yaptığı açıklamalarla da gündeme taşınmıştır. Erdoğan, “Erkek ailenin direğiysen kadın da temelidir. Kadının şefkatiyle kucaklamadığı bir ailenin dağılması kaçınılmazdır. Batı’da ailenin çöküşü kadının metalaştırılıp kutlu vazifeden uzaklaştırılmasıyla başlamıştır. Aynı oyunu bizde de oynamaya çalışıyorlar. Ailemize yönelik çok büyük operasyonlar çekiliyor.”¹⁰; “Kadını hayatın her alanında desteklerken, aileyi de en güçlü şekilde ayakta tutup geliştirecek bir politika takip etmenin kararlılığı içindeyiz”¹¹ şeklindeki ifadelerle aile ve kadını bir araya getirirken “Benim için kadın öncelikle annedir. (...) Bana göre kadına en büyük zararı, hayatı ekonomik özgürlük parantezine mahkûm eden anlayış vermiştir. Halbuki hangi annenin yaptığı iş, paraya tahvil edilebilir? Bunun bedeli olabilir mi? Olamaz.”¹² sözleriyle de çalışan kadını hedef almıştır. AKP’nin, kadının çalışma yaşamıyla ilişkisine yönelik politikası parti programında da

“Kadınlarımızın iş ve aile hayatlarının uyumlaştırılması sağlanacaktır.” ifadesiyle yer bulmuştur¹³. İş ve aile hayatının uyumlaştırılması ise kadınlar için çoğunlukla kayıt dışı işlerde güvencesiz çalışma anlamına gelmektedir. Bu çerçevede yarı-zamanlı çalışma, belirli süreli çalışma, uzaktan çalışma, çağrı usulü çalışma ya da evden çalışma gibi esnek çalışma biçimleri ile geçici işçilik, iş ve aile yaşamı arasındaki dengeyi sağlamanın bir yolu olarak görülmüştür (Soyseçkin, 2015: 261). Bu durum, sadece AKP’nin kurduğu hegemonyanın önemli bir bileşeni olan “ailecilik”in (Öztan, 2018: 243) değil; aynı zamanda devletin sosyal politikalar alanından çekilerek bu alanı özel sektöre bırakmasıyla bakım hizmetlerinin ulaşılabılır olmaktan çıkmasının ve ucuz iş gücüne dayanan ekonomik büyüme modelinin de bir sonucudur. Böylece AKP uyguladığı neoliberal politikalarla patriyarkayı güçlendirmiş ve kadın emeği üzerindeki sömürüyü artırmıştır.

Bugün gelinen noktada Türkiye’de kadın istihdam oranının %28 olduğu (TÜİK İstatistikleri, 2021); kadınların, çoğunlukla kayıt dışı sektörlerde, düşük ücretli ve geçici işlerde, sözleşmeli, yarı zamanlı, güvencesiz ve pazarlık gücünden yoksun olarak çalıştığı görülmektedir. Yani kadınların büyük bölümünün düzenli bir gelirin, dolayısıyla da ekonomik bağımsızlığının olmadığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte tıpkı kadınların görünmeyen emeği gibi ücretli bir iş için de toplumsal cinsiyet ilişkilerinin belirleyici olduğunu ifade etmek gerekir. Kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerine uygun biçimde öncelikle anne ve eş olarak kurgulandığı için çalışma hayatındaki pozisyonlarının da buna uygun şekillenmesi beklenmektedir. Çalışan kadınlardan, geleneksel rollerine uygun işlerde çalışmalarını beklenmekte; iş piyasasının yapısı da buna göre şekillenerek bazı meslekler kadınlar için uygun görülürken bazıları uygun görülmemekte; kadınlara atfedilen cinsiyetçi yargılar da onların işe giriş, terfi ve ücretler konusunda ayrımcılığa uğramasına neden olmaktadır. Buradan hareketle iş gücüne katılım durumunun kadın yoksulluğu açısından önemli bir belirleyen olduğunu; fakat kadın yoksulluğunu açıklamak ya da bir kadının yoksul olmadığını ifade etmek üzere tek başına yetersiz olduğunu da söylemek gerekir. Zira çalışma biçim ve koşullarının önemi burada ortaya çıkmaktadır. Özellikle yarı zamanlı işlerde, düşük ücretli ve güvencesiz çalışan kadınlar gelir elde ediyor olmalarına rağmen yoksul olabilmektedir. Ayrıca bu koşullarla ilgili olarak bir başka sorunu daha ifade etmek yerinde olacaktır. O da kadınların çalışmayla elde edecekleri gelirin, çalıştıkları için harcayacakları giderden az olmasıdır. Yani kadınlara yüklenen bakım emeğinin dışarıdan ücret karşılığı sağlanmaya çalışılması, özellikle çocuk sahibi kadınlar için kamusal hizmet kurumlarının yokluğu ya da özel kurumların fiyatlarının yüksek olması (Toksöz, 2007: 58) gelir-gider dengesini bozmakta; kadının elde ettiği/edeceği gelir açısından çalışmasının sorgulanmasına neden olmaktadır. Bu durumda

da kadının dışarıda çalışmak yerine evde bakım emeği harcaması daha kârlı gözükmekte ve bu durum çalışma yaşamının dışında kalmasına neden olan faktörlerden biri olmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma, 'nafaka mağduru' olduğunu iddia ederek sosyal medyada örgütlenen ve onlara destek veren kişilerin söylemlerine odaklandığı için niteliksel bir özellik göstermektedir. Nitel araştırmalarda amaç, birden fazla kişi arasında var olan ilişkiyi bağdan hareketle bu ilişkilerin herhangi bir sosyal ögesinin, süreçlerin, sorunların incelenmesi ve bunlara ilişkin bilgi toplanmasıdır (Kümbetoğlu, 2015: 34). Nitel araştırma, toplumsal yapıları keşfetmek ve açıklamak üzere geliştirilen; gerçekliğin insanın algılama ve kavrama süreçlerinden ayrı ele alınamayacağını bu nedenle de araştırmacıların araştırma sürecinde tarafsız kalamayacağını öngören bir araştırma türüdür. Buradan hareketle bu çalışmada da kadın yoksulluğu ve ezilmişliği dikkate alınarak nafaka karşıtı kişilerin, erkeklerle ilgili olarak dile getirdikleri 'nafaka mağduru' söylemi altında birleşip kadınların nafaka hakkına karşı çıkışları ve buna ilişkin söylemlerinin haksızlığı açığa çıkartılmaya çalışılmaktadır.

Çalışmanın evrenini, Facebook, Instagram ve Twitter üzerinden örgütlenen nafaka karşıtı gruplar oluşturmaktadır¹⁴. Bu grupların herhangi bir resmi statüsünün bulunmaması ve sadece sosyal medya üzerinden örgütlenmeleri nedeniyle bunlara ilişkin araştırma internet taraması yoluyla yapılmıştır. Bu tarama sonucu nafaka karşıtı sosyal medya grupları içerisinde sadece 'Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu' ve 'Türkiye Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu'nun Twitter hesaplarının aktif olduğu; diğerlerinin ise son paylaşımlarını 2018 yılında yaptıkları görülmüştür. Aktif olmadıkları anlaşılan sosyal medya platformları ile 'Türkiye Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu' çalışmanın örneklemini dışında bırakılarak çalışma, sadece Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu'nun Twitter paylaşımları üzerinden yürütülmüştür. Bunun nedeni, bu hesabın takipçi sayısının diğer hesaptan daha fazla olmasıdır. Zira çalışmaya başlandığı dönemde Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu isimli hesabın 8 bin 628 takipçisi¹⁵; Türkiye Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu isimli hesabın ise 7 bin 95 takipçisi¹⁶ bulunmaktadır.

Çalışma kapsamında, 'Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu' isimli Twitter hesabının 2022 yılı Mayıs ayından 2023 yılı Ocak ayı sonuna kadar olan 9 aylık dönemine ait paylaşımları incelenmiştir. Çalışmaya veri toplamak amacıyla bir yıllık bir tarama planlanmasına rağmen Şubat ayında gerçekleşen deprem nedeniyle tweetlerin içeriğinin dikkati çekecek biçimde değiştiği gözlenmiş ve

1555 Keleş D (2023). Nafaka Veren Erkeklerin 'Nafaka Mağduru' Söylemine 'Yoksulluğun Kadınlaşması' Olgusu Üzerinden Bakmak. *Mülkiye Dergisi*, 47(6), 1546-1579.

veri toplama işlemi Şubat ayında sonlandırılmıştır. Bu nedenle veriler, Mayıs 2022-Ocak 2023 dönemini kapsamaktadır. Bu süre zarfında ilgili hesapta 2046 tweet paylaşıldığı görülmüş, bunların tamamı çalışmaya dahil edilmiştir. Veri toplamaya 1 Mayıs'ta başlanmış ve bu işlem 30 Ocak'a kadar devam etmiştir. Twitter'daki verilerin bir süre sonra kaybolması ve yerine her gün yenilerinin eklenmesi geriye dönük veri toplamayı engellediği için böyle bir zamansal sınırlama zorunlu olmuştur. Dolayısıyla örnekleme ait dönem, Twitter'ın kendi yapısal sınırlılığından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede platform hesabında 2018 yılından itibaren dile getirilen 'nafaka mağduru' söylemine ilişkin paylaşımların hangi dönemler yoğun olduğunu ve hangi bağlamlarda tartışıldığını tespit etme imkânı olmadığı için konunun siyasi çevrelerce de tartışılmaya başlandığı 2018 yılından bugüne konjonktürel değerlendirmeler yapma imkânı olmamıştır. Fakat hesabın 2018 yılında açılmış olmasının tesadüf olmadığı, bu dönemde iktidar partisi mensuplarının nafaka karşıtlarının taleplerine kulak vermesinin böyle bir örgütlenmede etkili olduğu ya da nafaka karşıtlarına güç verdiği düşünülmektedir.

Twitter, kullanıcıların 'tweet' ismiyle anılan içerikleri üretmelerine, kendi içeriklerine başka kullanıcıların cevap vermesine olanak tanıyan bir platformdur. Bununla birlikte kullanıcılar, 'retweet' ismiyle başka kullanıcıların içeriğini paylaşma ve onların içeriklerine yorum yapma olanağına da sahiptir. Retweet, içeriklerin dolaşımını, böylelikle çok sayıda kişi tarafından görülmesini sağlayarak ilgili konuda kamuoyu oluşturulmasını kolaylaştırmakta; bu yolla kişiler kendi düşüncelerine destek elde edebilmektedir. Bu etkileşimsel boyutun fazlalığı, çalışmaya tweetlerle birlikte retweetlerin de dahil edilmesinin nedeni olmuştur. Bu nedenle çalışmada tweet-retweet ayırımına da gidilmemiş; paylaşımları ifade etmek üzere sadece 'tweet' kelimesi kullanılmıştır. Bununla birlikte çalışmanın örneklemini oluşturan 'Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu' isimli hesabın gizli bir hesap olmadığını, herkesin yorumuna ve paylaşımına açık bir hesap olduğunu ifade etmekte yarar vardır. Çalışmada toplanan veriler, kamusal bir tartışma alanı¹⁷ olarak da düşünülebilecek Twitter'ın ve ilgili hesabın bu özelliği sayesinde elde edilmiştir.

Elde edilen veriler söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Söylem analizi, yazılı ve sözlü ifadelerde kullanılan dilin incelenmesidir. Günlük ifadeleri ve ideolojileri yeniden üreten söylem (van Dijk, 2003: 13), sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel olmak üzere hayatın çeşitli yönleriyle ilişkili olduğu için söylem analizi de bağlamsal ve yorumlayıcıdır. Dolayısıyla söylem analizi, dil içindeki farklı iktidar ilişkilerinin kurulma süreçlerine ilişkin bir yöntemdir (İnal, 1996: 107). Söylem analizinin bu özelliği, çalışmada veri analiz yöntemi olarak kullanılmasında

etkili olmuştur. Zira nafaka veren erkekler için dile getirilen ‘nafaka mağduru’ söylemi, toplumsal cinsiyet ayrımcı bakış açısının bir yansımasıdır ve çalışmada, toplumsal cinsiyete dayalı bir analiz gerçekleştirmek amaçlandığı için söylem analizi, uygun veri analiz yöntemi olarak düşünülmüştür.

Çalışmada kullanıcıların paylaşımları aynen alıntılandığı için bu tweetlerdeki anlatım bozuklukları ya da yazım yanlışlarına dokunulmamıştır.

Yoksulluk Nafakasına Karşı Dile Getirilen Temalar ve Bunlara İlişkin Söylemler

Nafaka mağduru olduğunu iddia eden ve onlara destek veren nafaka karşıtlarının ‘mağdur’ söylemini, hangi temalar çerçevesinde dile getirdiğini tespit etmek üzere incelenen dokuz aya ait toplam 2046 tweet, tematik olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre tweetlerin sadece 1010 tanesinin yoksulluk nafakası ile ilgili olduğu görülmüştür. Kalan 1036 tweetin ise nafaka ile ilgili olmayıp toplumun kırılğan kesimlerine karşı bir söylem niteliğinde olduğu ve bu çerçevede toplumsal cinsiyet eşitliğini içeren taleplerle bunlara ilişkin yasal düzenlemelere karşı muhalefetin tweetlerde dile getirildiği tespit edilmiştir¹⁸. Yoksulluk nafakası ile ilgili olan tweetlerin ise 479 tanesinde nafakanın süresine, miktarına, verilmiş biçimine, ödenmemesi durumunda doğan/doğacak sonuçlara vurgu yapıldığı görülmüştür. 239 tweette, iktidar partisine gerekli yasal düzenlemeleri yapmadığı ve bu nedenle seçimlerde oy kaybedeceği yönünde eleştiri ve tehdit içeren ifadelerle yargı sistemine eleştirilerin yer aldığı görülürken 292 tweette ise kadınların nafaka hakkı ve nafaka alan kadınlarla ilgili ön yargılı ve ayrımcı söylemlere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu tweetlerde, gerçekliği sorgulanmaya muhtaç birtakım hikâyelere ya da dayanağı belli olmayan haberlere de yer verilerek kadınlara karşı düşmanca bir tavrın sergilendiğini söylemek mümkündür. Yoksulluk nafakası ile ilgili dile getirilen bütün temaların ortak özelliği ise nafaka veren erkeklerin ‘mağdur’ olduğu iddiası üzerine kurulu olmalarıdır.

Çalışma, nafaka karşıtı kişilerin genel olarak söylemlerini incelemeyi değil; ‘nafaka mağduru’ ifadesinin söylemsel kuruluşunu kadın yoksulluğu bağlamında incelemeyi amaçladığı için çalışma kapsamında sadece yoksulluk nafakasını içeren 1010 tweet incelenmiş; diğer tweetler analiz kapsamı dışında bırakılmıştır¹⁹.

‘Nafaka Mağduriyeti’nin Tanımlanma Biçimi: ‘Zulüm’

Çalışma kapsamında incelenen paylaşımlarda, nafaka mağduru olduğunu iddia eden kişilerle nafaka karşıtlarının, yoksulluk nafakasını bir ‘dayatma’ olarak nitelediği ve buna uygun tanımlar yaptığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede

tweetlerde, 'nafaka mağduru' söylemine paralel olarak 'SüresizNafakaZulümdür' hashtaginin kullanıldığı görülmektedir. Nafakanın, 'haraç', 'gasp' gibi farklı metaforlar kullanılarak tanımlandığı birçok tweette, "Süresiz hak gaspı" (@AileOcag, 30 Temmuz 2022); "Bu zulüm bitmeli!" (@AvErcanEZGN, 19 Mayıs 2022); "Feminist örgütlere yaranmak uğruna gasp ettiğiniz haklarımızı söke söke geri alacağız." (@arabul_mesut, 9 Mayıs 2022) şeklindeki söylemlerin, nafaka karşıtlarıyla nafakayı savunan kişiler ve kadın örgütleri arasında bir kutuplaşma yaratacak şekilde dile getirildiği görülmektedir. Böylece iç ve dış gruplar arasındaki insanların sınıfsal bölünmesini ifade eden kutuplaşma (van Dijk, 2003: 102), mağdur 'biz' algısını güçlendirerek bir düşman yaratmaya hizmet etmiş olmaktadır. Bununla birlikte söylem ve anlam ilişkisi açısından bakıldığında hegemonik olan anlamların inşasında ve sürdürülmesinde metafor, ideolojik bir rol oynarken (Çoban Keneş, 2016: 260); van Dijk, metafor kullanımında genellikle tehditkâr metaforların tercih edildiğini; böylece var olan durumun 'sıradan' bir şey olmadığını vurgulanmak istendiğini söylemektedir (2010: 20). Bu çerçevede örneklerde yer alan ve 'gasp', 'zulüm' gibi güçlü anlamlar içeren metaforların ideolojik olarak 'mağduriyet' algısını güçlendirme amacı taşıdığı düşünülmektedir. Ayrıca ataerkil toplumsal yapı göz önüne alındığında mağduriyet iddiası tartışmalı olmakla birlikte 'mağdur' kavramının kendisi de tartışmalıdır. Zira mağdur, "haksızlığa uğramış kimse" (TDK Sözlük) anlamına gelirken hukuki açıdan da bir suç nedeniyle hakları ihlal edilmiş kişileri tanımlamaktadır. Dolayısıyla 'mağdur', ceza hukukuna ait bir kavram olarak suçla ilişkilidir ve hukuki olarak mağdur sıfatının nafaka bağlamında kullanılması doğru gözükmemektedir²⁰ (Mor Salkım Derneği Nafaka Çalıştayı). Yoksulluk nafakası veren ve alan kişiler açısından söz konusu olan bağlam, 'suç' değil; 'yoksulluk'tur.

Nafaka mağduru olduklarını iddia eden kişiler, 'zulüm' olarak gördükleri nafaka konusunda gerekli yasal düzenleme yapılmadığı için yargı sistemini de eleştirmektedir. İktidarı yaklaşan seçimler dolayısıyla üstü örtük olarak tehdit eden paylaşımçılar, söylemlerinde cinsiyetçi ifadeler de yer vermektedir: "Nafaka alan kadın ile #Nafaka ödeyen erkeğin oyu bir mi?" (@arabul_mesut 12 Haziran 2022); "#SüresizNafaka uygulamasına karşı çıkmayan, suistimal edilmesini önemsemeyen kanunlar yüzünden boşanan her erkek boşandığı kadının kölesi oldu." (@aysegulesit01, 7 Temmuz 2022).

Ak Parti, KADEM'in direktifleri doğrultusunda politika belirleyen Aile Bakanı, önceliği adalet olmayan Adalet Bakanı ve millete hizmet etmek yerine feminist kız kardeşlerine hizmet eden milletvekilleri ile seçim kazanacağını mı zannediyor!? (@arabul_mesut, 27 Mayıs 2022)

İslam Din'inin referans gösterilmesinden rahatsız olan Özlem Zengin Gen. Baş. Yar. Hiç evlilik yapmamış, çocuğu olmayan Derya Yanık Aile Bakanı #SüresizNafaka zulme dönüştü ama düzenleme gündemimizde yok diyen Bekir Bozdağ Adalet Bakanı AKP bu kadro ile 2023'te zafer kazanamaz. (@arabul_mesut, 14 Mayıs 2022)

Yargı sistemi ve iktidarın temel eleştiri konusu yapıldığı son iki örnek ötekileştirici dilleriyle de dikkat çekmektedir. Nafakayı savunan kadınlar, üstü örtük biçimde feminist olarak nitelenip nafaka düzenlemesiyle onlara hizmet edildiği iddia edilirken Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık'ın evlenmemiş ve çocuksuz olması da paylaşımda yer almaktadır. Feminizmin paylaşımına konu edilmesinin nedeninin 'erkek düşmanlığı' (Gedik, 2020; Bürgin, 2015) şeklindeki yanlış algıdan kaynaklı olarak nafaka düzenlemesini kötüleme amacı olduğu düşünülmektedir. Bu paylaşımın, 'Nafakayı feministler savunuyor. Feministler de zaten erkek düşmanıdır' algısını oluşturmaya ve böylelikle 'nafaka mağduru' söylemini pekiştirmeye hizmet ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte tweette, açıkça cinsiyetçi bir yaklaşım sergilenerek nafaka konusunda söz söyleme hakkı ve yetkisi sadece evli ve çocuklu insanlara aitmiş gibi bir yorumda bulunulduğu da görülmektedir. Oysa hukuki bir durum hakkında açıklama yapmak için mevzuatı bilmek; yani Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı gibi hukukçu olmak yeterlidir. Bu söylemin, anneliği, kadınlığın üstün bir değeri olarak gören ve kadını yücelten bir deneyim olarak değerlendiren bakış açısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu çerçevede aile de kadının 'dişi kuş' rolüyle kurucu unsuru olduğu fakat ondan önde ve değerli görüldüğü bir kurum olarak öne çıkmaktadır. Bu kurumda anne, toplumun yeniden üretimi için kilit rol oynadığı müddetçe makbul kabul edilmektedir (Bayraktar, 2011: 34). Buradan hareketle, hem kamusal hem de özel alanda kurulu hiyerarşik toplumsal cinsiyet ilişkilerini meşrulaştıran bir kategori olarak anneliğin, kadınlar üstünde tahakküm kurmaya yönelik ve norm ve değerlerin devlet politikalarıyla birleşmesi sonucu oluşmuş bir kurgu olduğunu söylemek mümkündür. Burada bir yandan kadınlığa içkin görülen; yani her kadının doğal olarak annelik içgüdüüne sahip olduğunu varsayan bir mittin söz etmek mümkünken; öte yandan anneliği, dinden de beslenen milli bir mesele olarak kutsallaştıran bir bakış açısının varlığı söz konusudur (Sever, 2015: 73). Sonuç olarak kadının ailedeki anne pozisyonunun onun genel toplumsal pozisyonuna dönüştüğü (Walby, 2014); bu durumun da ailenin kadınların hayatının merkezine taşınmasından ve kadının daima aile ve ulusla ilişkilendirilmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla örnekteki ifadeleri, İslamcı ataerkil bakışın anneliği yücelten buna karşın anne olmayan kadını 'eksik' görerek değersizleştiren söylemiyle

uyumlu düşünmek mümkündür. Zira paylaşımı yapan kişilerin İslamcı olup olmadığı bilinmese de konuyla ilgili olarak talepte bulunulan taraf olan iktidar partisi, İslamcı ideolojiye sahip neo-liberal politikaların uygulayıcısı bir partidir. AKP tarafından kırılğan bir dengeye oturtulmaya çalışılan neo-liberal iktidar ilişkilerinin bileşenlerine bakıldığında sosyo-kültürel muhafazakârlık, liberal serbest piyasa söylemi ve ulusalcı reflekslerin öne çıktığı görülmektedir (Yükselbaba, 2013: 71). Neoliberal dönemde AKP'nin sosyal politikalar alanından çekilmesi, özelleştirmeler sonucu bakım hizmetlerinin pahalılaşması ve ucuz iş gücüne dayanan ekonomik büyüme modeli, patriyarka ve kapitalizmin kadın bedeni ve emeği üzerindeki denetimini artırmıştır (Ulusoy, 2013: 114). Kadını aile içi sorumluluklarını ihmal etmeyecek biçimde iş gücü piyasalarına katmak amacıyla kadın istihdamında insana yakışır politikalar yerine kayıt dışı kadın istihdamını artırıcı bir politika izleyen AKP (Toksöz, 2016: 117) için aile, hem kadının bakım hizmetlerini verdiği sosyo-ekonomik bir birim olarak hem de ahlaki ve dini değerleri içeren bir ideolojinin meşrulaştırılmasının aracı olarak hayati önem taşımaktadır (Öztañ, 2018: 249).

'Nafaka Mağduru' Söyleminin Meşrulaştırılma Aracı Olarak 'Kadın Yoksulluğunun Sorgulanması'

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu'nda paylaşılan tweetlerde 'nafaka mağduru' söylemi dile getirilirken nafaka ile ilgili düzenleme ve uygulamaların doğruları yansıtmadığı ifade edilmekte; nafaka alan kadınların gerçekten yoksul olup olmadığı sorgulanmaktadır: "NAFAKA YALANLARI: -Kadın yoksulluğa düştüğü için #Nafaka alıyor -Nafaka süresiz değil -Nafaka Ortalaması 300₺ -Gerekli koşullar oluştuğunda nafaka iptali edilir -Çalışan kadın lehine nafakaya hükmedilmez #NafakaYalanları AKP YALANLARI" (@arabul_mesut, 26 Temmuz 2022); "kadın hakkı olduğu #NafakaYalanları.. gördünüz mü hiç açlıktan ölen kadın" (@umit_sungu_, 27 Temmuz 2022).

İlk örnekte, mevzuatta tanımlı bulunan maddelerin doğru olmadığı iddia edilirken ikinci örnekte ise ek olarak nafaka alan kadınların yoksulluk derecesi sorgulanmaktadır. Temel insan haklarından biri olan beslenmenin olmayışına karşı organizmanın bir cevabı olan açlık, yoksulluğun doğal bir sonucudur (Özenoğlu ve Ünal, 2015: 163). Yoksulluk çok boyutlu bir sorunken, örneğin sınırlı beslenme ya da eğitim, sağlık vb. hizmetlerden mahrum kalma gibi olumsuz sonuçlar doğurabilecekken açlık, besine hiç ulaşamama durumu olarak ifade edilebilir. Bu çerçevede, açlığı, yoksulluğun bir ispatı olarak düşünmek ve bir insanın yoksulluğunu kanıtlaması için aslında yoksulluğun ulaştığı en uç nokta olan açlıktan ölecek duruma gelmesini yoksulluk nafakası için ölçüt olarak kabul etmek oldukça acımasız ve insanlık dışı bir düşüncedir. Zira bir

insanın sadece besine ulaşıp açlıktan ölmeyecek kadar yaşamsal ihtiyaçlarını karşılaması, yoksul olmadığı anlamına gelmediği gibi sadece besine ulaşabilme insan onuru ve temel insan hakları açısından da yeterli bir ölçüt değildir. Burada asıl sorgulanması gereken kadının 'ne kadar' yoksul olduğu değil; 'neden' yoksulluğa düştüğüdür. Bunun cevabı da toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve ataerkil toplumsal yapıdır. Kocayı kadının sahibi gibi gören ataerkil zihniyetin, kadını eve hapsederek ona bakım hizmetlerini yüklediği ve çalışma yaşamının dışında tutmak için her türlü baskıyı uyguladığı bir toplumsal yapıda olası bir boşanma durumunun kadını yoksulluğa mahkûm ya da nafakaya mecbur bıraktığı aşıkârdır. Burada, hem toplumda hem de evde hangi işi kimin yaptığına yönelik ayrımı ifade eden cinsiyete dayalı iş bölümünün (Dedeoğlu, 2000: 150) belirleyiciliğine vurgu yapmak gerekir. Zira kapitalist üretim ilişkilerinin gelişimi, ev ile iş yerinin keskin biçimde ayrılmasına neden olmuş; erkekler, evin geçimini sağlamak üzere dışa açılırken kadınlar da cinsiyete dayalı iş bölümü sonucu eve hapsedilerek özel alana ilişkin işlerle uğraşmak zorunda bırakılmıştır. Bu süreçte ev, doğal bir alan; bu alana ait işler de kadının doğasının bir parçası olarak kavramsallaştırılmıştır (Ünlütürk Ulutaş, 2009: 27). Bu açıdan patriyarkanın tek kaynağının ev içi ilişkiler olduğunu ve kadınların gelir getirici işlerde çalışmalarının patriyarkayı yapısal olarak aşındırdığını (Acar Savran, 2018: 21-22); bu nedenle kadının dışarıda çalışmasının arzulanır bir durum olmadığını da ifade etmek gerekir. Ayrıca tweette iddia edildiği gibi yoksulluk nafakası sadece kadınların değil; yoksulluğa düşen erkeklerin de hakkıdır (Türk Medeni Kanunu, Madde: 175). Fakat yoksulluğu yaşayan taraf çoğunlukla kadınlar olduğu için yoksulluk nafakasını da çoğunlukla kadınlar almaktadır.

Bu çerçevede Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu Twitter hesabındaki paylaşımlarda, 'nafaka mağduru' söylemine meşruiyet yaratmak üzere kadın yoksulluğu sorgulanırken üç farklı söylem kategorisine başvurulduğu görülmektedir. Bu kategorilerden ilki, 'kadının çalışmak istemediği' iddiası; ikincisi, kadınların yoksulluk nafakasını bir 'gelir kapısı' olarak gördüğü iddiası; üçüncüsü de kadınların 'kötü niyetli' oldukları iddiasıdır.

'Kadının çalışma isteği ne zaman sorgulanacak?'

Yoksulluğun temel sebeplerinden biri gelir yetersizliği (Şenses, 2022: 62) olduğu için gelir getiren bir eylem olan çalışma da insan hayatı için önemli bir etkinliktir. Bu çerçevede çalışma, erkekler için olduğu kadar kadınlar için de temel bir insan hakkı ve anayasal haktır. Bununla birlikte kadınların çalışma yaşamında ve çalışma yaşamına girişte toplumsal cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan çeşitli sorunlarla karşılaştığı²¹; kadın yoksulluğunun da bu sorunların sonuçlarından biri olduğu bir gerçektir. Fakat Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu'ndaki paylaşımlarda bu gerçeğin aksine kadınların çalışma yaşamında yer alamayışı

ve dolayısıyla da yoksulluğa düşmeleri onların bir tercihi gibi sunulmakta ve kadınların çalışmak istemediği iddia edilmektedir.

“Yoksul olan çalışır. Ben hiç nafaka almadım. Nafakayı kaldırın” (@PerihanCakir33, 18 Mayıs 2022).; “kısa süren çocuksuz evlilikte eşit kusura #süresiznafaka zulmü yaşıyorum. Üniversite mezunu keyfi çalışmıyor. ADALET?” (@OnceAileTC2516, 7 Mayıs 2022). “Asgari ücretli veya işsiz erkek #SüresizNafaka öder. Kadının YOKSULLUĞU TERCİHİDİR!” (@umit_sungu_, 11 Ocak 2023).

Erkek çalışıp para kazanıyor, bu parayı #Nafaka adı altında boşandığı kadın ile paylaşıyor. Amaç: Kadın ile Erkek arasında eşitlik sağlamak. Kadının çalışma isteği, çalışmak için çaba sarf edip etmediği ne zaman sorgulanacak? (@arabul_mesut, 1 Mayıs 2022)

#SüresizNafaka anayasaya aykırıdır. Anayasanın 49. md gereği çalışmak herkesin ödevidir yerine getirmesi gereken. Yasa yapıcı ve karar verici, kadına süresiz olarak #Nafaka isteme/alma hakkı tanıyarak açıkça bir hakkın kötüye kullanılmasına (TMK 2.) göz yummuştur. (@arabul_mesut 29 Mayıs 2022)

Tweetlerde yer alan ‘yoksul olan çalışır’ ya da ‘çalışmak herkesin ödevidir’ gibi ifadeler, ‘çalışmayan kadının yoksul olmadığı’ ya da çalışmayıp yoksulluğa düşmenin bir ‘tercih’ olduğu anlamlarını doğurmaktadır. Kişiler, çalışmayı tercih etmeyebilir; fakat burada genellemelere gidilerek ön yargılı bir tutum sergilendiği görülmektedir. Zira çalışma hayatındaki gerçekler çok farklıdır ve başta iş piyasasının yapısından kaynaklanan faktörler olmak üzere kadın istihdamını zorlaştıran ciddi engeller vardır. Bu çerçevede ilk olarak ucuz ve niteliksiz görülen kadın emeğinin yoğun olarak kullanıldığı sektörlerde esnek üretim biçiminin yarattığı sosyal güvenceden ve iş güvencesinden yoksun çalışma koşullarının varlığını ifade etmek mümkündür. Bir diğer neden, toplumsal yaşamın her alanına egemen olan ataerkil zihniyetin kadınların çalışma yaşamıyla kuracakları ilişkide belirleyici olmasıdır. Kadınların çalışabilecekleri iş yerlerinin kültürel değerlere bağlı olarak sınırlamaya tâbi tutulması, bu konuda aile ve çevreden gelen sosyal baskı ile kadının “tehlikeli ve pis görülen” (Bora, 2012: 59) dışarı çıkarken kocasından ya da babasından izin alma zorunluluğu kadınlarla çalışma yaşamı arasına mesafe koymaktadır. Bu durumun sebebini ise erkeklerin, baba veya koca rolünde ailenin itibarından; kadınların da erkeğin şerefinden sorumlu tutulmasında aramak gerekir. Bu çerçevede kadınlardan erkeğin şerefine söz getirmeyecek şekilde davranması beklenmekte ve hane dışında çalışmaya başlamasıyla birlikte kadınların girebileceği uygunsuz davranışların erkeğin otoritesini sarsma potansiyeli taşıdığı düşünülmektedir. Bununla birlikte kadının

kendine ait bir gelirin olması da erkeğin hanedeki otoritesini sarsan bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Toksöz, 2012: 112). Kadının çalışma yaşamıyla ilişkisi açısından eve ait işlerle çocuk bakımının sadece kadınların sorumluluk alanı olarak görülmesinin de belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca kadınların eğitim düzeyinin erkeklere göre daha düşük olmasını ve bununla ilintili olarak bilgi, beceri, cesaret ve özgüven açısından yetersiz kalmalarını da bir diğer neden olarak anmak gerekir. Bu nedenler ve gerçekler ortada dururken tweetlerde, ‘çalışmaya müsait’ kadınların ‘başarı öyküsü’ yazmak yerine çalışmamayı tercih etmesinden bahsedilerek erkekler için bir nafaka mağduriyeti algısı yaratılmaya çalışılmaktadır:

Geçmişte doğu kesimlerinde boşanmada kadın mağdur olmasını diye çıkarılan #SüresizNafaka yasasından Metropol şehirlerdeki çalışmaya müsait kadınların DahaÇok faydalandığıdır.” (@snmplatformu, 16 Temmuz 2022). “#Suresiznafaka demek; yoksulun yoksulluğunu yoksulla gidermeye çalışmak demektir. (...) Başarıları öyküsü yazmak yerine eski eşten gelecek 500 TL için icra dairelerine gitmek demektir. (@cengizhortoglu, 1 Aralık 2022)

Burada Ayşe Buğra’ya atf yapmak yerinde olacaktır. Buğra, yoksulları suçlama ya da kendi yoksulluklarından sorumlu tutma eğilimini, yoksullukla mücadele yöntemlerinden pek çoğunu tanımlayan bir unsur olarak ifade etmekte ve “yoksullar tembeldir”, “yoksullar kendileri için neyin gerekli olduğunu bilmez”, “yoksullar cahildir” gibi ifadelerin yoksulları tanımlamak üzere kullanıldığını belirtmektedir (2005: 5). Yukarıdaki örneklerde yer alan sözler de benzer bir anlayışın ürünü olarak değerlendirilebilir. Bu ifadelerde kadınların yoksulluğa düşmesi kendi sorumlulukları olarak görülmekte; kadınların ‘çalışmak için çaba sarf edip sarf etmediği’ sorgulanmakta ve kadınlar ‘başarı hikâyeleri yazmak’ yerine yoksul kalmayı tercih ediyorlarmış gibi bir anlam yaratılmaya çalışılmaktadır. Oysa ataerkil dünyada iş piyasasının yapısı erkekleri öncelerken başarı öyküleri yazmak sadece kadınların bireysel çabaları ile mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla kadınların ‘çalışmaya müsait olduğu’ iddiası sorgulanmaya muhtaçken bu ‘müsait’liğin göstergelerinin ne olduğu ve böyle bir kanıya varacak verinin nereden ve nasıl elde edildiği de muğlaklığını korumaktadır. Bununla birlikte son örnekte yer alan ve 500 TL olarak ifade edilen nafaka miktarı da nafaka mağduru olduğunu iddia eden kişilerin söylemleri ile çelişir niteliktedir. Zira bu kişiler, nafakaya karşı çıkışlarında nafaka miktarının yüksek olduğundan yakınmaktayken kadınları suçlama ya da kötüleme eğilimi ortaya çıktığında yukarıdaki örnekte olduğu gibi gerçek ya da gerçeğe yakın nafaka miktarlarını ifade ederek bu düşük miktarlara ‘kadınların tamah ettiği’ algısını yaratmaya çalışmaktadırlar.

'Kadın Nafakası Kesilmesin Diye Çalışmıyor'

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu'ndaki tweetlerde kadınların kendi yoksulluklarından sorumlu tutulmaları ya da bu konuda suçlanmaları bir yana nafakayı bir 'gelir kapısı' olarak gördükleri için çalışmadıkları ya da sadece nafaka alabilmek için evlendikleri de iddia edilerek nafaka alan kadınlarla ilgili ön yargılı bir tutum sergilendiği görülmektedir:

Kadının istihdam oranı %51 üzerine çıkmış. Boşanmış kadının yeniden iş bulması ve evlenmesi zor yalanı ve bahanesini kimse uydurmasın. Nafaka almak için çalışmayan kadınlarımız onurlu olsun ve iş istihdamında kadına yönelik pozitif ayrımcılıktan yararlanarak çalışmaya başlasın. (@bicare_yunusum, 28 Eylül 2022)

"Boşanan kadın, nafaka alabilmek için SSK'lı bir işe girmiyor, bir başka erkekle nikahsız birlikte yaşıyor;boşanan adamın yeni eşi kadın, kocası cezaevine girmesin diye gece gündüz işe gidiyor. Soru şu; burada kim mağdur?" (@AhmetTuranZTRK, 12 Ocak 2023); "Evliyken sorumluluk erkekte olduğu gibi boşanıncada eski eşine bakmaya devam ediyor erkek,bu hakkı? eşitlik nerede?güçlü kadınız diye geçinenler nafakası kesilmesin diye çalışmıyor.adalet yok bu ülkede" (@Yamuramaz4, 30 Eylül 2022); "Oda birşey mi? #Süresiznafaka ile bir gün evli kal. İkramiyeyi. emeksiz kazancı ve emekliliği kap, Âlâ. Kadın daha ne ister ki." (@ozlemoguz71, 28 Temmuz 2022); "Bir gün evli kalan kadın ömür boyu maaşa bağlanıyor? Bizler 65 yaşına kadar çalışıyoruz emekli olmak için #SÜRESİZNAFAKA yüzünü unuttuğun kişinin finansörü neden oluyor bir insan" (@19922018z, 25 Ağustos 2022).; "Yeni geçim (!) şekli. Evlen, boşan, adam ömürboyu nafaka ödesin,erken emeklilik gibi, işe de girme çalışma, başka da evlenme, rahaatça yaşa. El insaf!" (@yelkovan_gonca, 24 Mayıs 2022). "Güzel iş para kazanmanın kolay yolu üç beş yıl kadınlık yapmış ömür boyu gelsin paralar hakkımı helal etmiyorum zehir zıkkım olsun". (@sibel5658, 25 Ocak 2023)

Öncelikle, ilk örnekte yer alan istatistiki verinin kaynağı belli olmadığı gibi bu verinin gerçeği yansıtmadığını da söylemek gerekir. Zira TÜİK İstatistikleri (2021), Türkiye'de kadın istihdam oranının %28 olduğunu göstermektedir. Oysa bu oran erkeklerde %62.8'dir. Bununla birlikte evliyken ve boşanıncada sorumluluğun erkekte olduğu yönündeki eleştirinin de haksız bir eleştiri olduğu düşünülmektedir. Çünkü burada sorgulanması gereken kadın değil ataerkil sistemin kendisidir. Bununla birlikte paylaşımı yapan kişilerin ataerkil bakış açısı, ikinci örnekte olduğu gibi kadını ahlaki yönden sorgulamayı da beraberinde getirmekte; kadının başka erkeklerle nikâhsız birliktelik yaşadığı iddia edilerek 'ahlaksız' olduğu ima edilmektedir²². Öte yandan tweetlerde,

anlamın niteliğini artırmayı sağlayan bir söz oyunu olarak 'abartma'ya (van Dijk, 2003: 93) başvurulduğu; bu çerçevede sadece erkeklerin çalışmasının nafaka mağduriyetine sebep olan nedenlerden biri olarak gösterildiği ve erkeğin kadının kölesi durumuna getirildiği iddia edilmektedir. Örneğin; bir kadın programında ev işi ve yemek yapmak istemediğini söyleyen kadının video kaydının üstüne şu yorum yapılmıştır: "Evet canı istemiyor. Fakat erkek de çıkıp 'benim canım çalışmak istemiyor, eve para getirmek istemiyor' dediğinde ise mahkemeler 'dur! sen kadının kölesisin'" (@laynage54, 16 Kasım 2022).

Başka örneklerde de benzer ifadeler yer almaktadır: "Bütün yerleşim alanlarının ağır işleri erkekler tarafından üstlenilir. 'Erkek olmak' bu imkânsız yapılar için gerekli bir şeydir. Erkeğin ölümüne çalışması üniversiteler, burjuvalar, elitler tarafından gözden kaçırılıyor." (@BergenLutfi, 21 Kasım 2022); "Erkek, kadınların tüm maddi yükünü üstlenmek zorunda olan bir 'köle' değildir. Hakları olan ve insanca yaşamayı hak eden bir bireydir." (@MaskulizmTr, 14 Ağustos 2022). Bu çerçevede söylenmesi gereken kadınların da görevinin sadece yemek yapmak, evi temizlemek ve çocuk bakmak olmadığıdır. Asıl adaletsiz olan, ortak bir yaşam alanında bu görevlerin sadece tek kişiye; yani kadınlara yüklenmesi ve kadınların sorumluluk alanının ev ve çocuklarla sınırlandırılmasıdır. Bu noktada kadının ev içindeki emeğinin değersiz kılındığını; buna karşın erkeğin ücretli bir işte çalışmasının 'ölümüne' gerçekleşen bir eylem gibi gösterilerek erkeğin bu ikilik üzerinden mağdurlaştırıldığını ifade etmek mümkündür. Oysa ev içi emeğin görünmemesinin bizatîhi ataerkil dünyadan kaynaklanan belli nedenleri bulunmaktadır. İlki ev içi emeğin doğallaştırılmış olmasıdır. Ev kapitalist patriyarka çerçevesinde toplumsal olmayan; yani doğal bir alan olarak kurulduğu için bu alandaki işler de kadınların doğal yatkınlığı olarak sunulmaktadır. İkincisi emeğin miktarını gizleyen ev içi çalışma düzenidir. Bu, ev içinde yapılan işlerin belirlenmiş bir saatinin olmamasını ifade etmektedir. Yani formel çalışma yaşamında olduğu gibi mesai kavramı yoktur. Görünmeyen emekle ilgili üçüncü özellik ise karşılıksız oluşudur. Tam zamanlı ev kadını da olsalar ücret karşılığı bir işte de çalışsalar kadınların evde harcadıkları emeğin bir karşılığı yoktur (Acar-Savran, 2012: 11). Dolayısıyla erkeklerin değil ama kadınların erkeklerin kölesi gibi çalıştığı; çalışmadıkları takdirde şiddet dâhil olmak üzere olumsuz sonuçlarla karşılaştıkları bilinmektedir²³. Bu açıdan, mağdur oldukları iddiası ile durumdan 'şikâyetçi' olan erkeklerin bu şikâyetlerinin nedenini kendi yarattıkları ve pekiştirdikleri ataerkil zihniyet ve aile modelinde aramaları gerekmektedir. Zira başka örneklerde de bu ataerkil zihniyetin izlerini yukarıdaki şikâyetlerle çelişir biçimde görmek mümkündür. Bu tweetlerde, çalışan kadınların, annelik görevlerini ihmal ettikleri yönünde eleştiriler yer almaktadır:

En zor en stratejik ve en kutsal vazifelerden biri olan ev hanımlığını tahkir eden, “anne sigortalı işte, çocuk kreşte” afişiyle kadına “Dışarda çalışırsan mutebersin” diyenler SEVİNİN(!): Köpek büyütmeyi evlat yetiştirmekten üstün tutan Fransa’da doğum oranı bizden daha yüksek. (@ihsansenocak, 26 Mayıs 2022)

İtperest ve feminist tayfa, Türkiye’yi köpek besleyen kadınların çocuk yetiştiren annelerden daha fazla sayıya sahip olduğu ülkeler sıralamasında birinci yapmak için canhıraş mücadele ediyor. (@arabul_mesut, 26 Eylül 2022)

Buradaki ‘itperest’ sözcüğünün, putperest kelimesini anımsatır biçimde ‘köpeğe tapan’ anlamında, hayvanseverleri aşağılamak üzere kullanıldığı düşünülmektedir. ‘İt’ kelime karşılığı olarak bir hayvan türünü ifade etmekle birlikte ‘değersiz’, ‘terbiyesiz’ kimse anlamlarına gelerek (TDK Sözlük) insanları aşağılamak amacıyla da kullanılmakta ve açıkça türcü bir tutum örneği olmaktadır. Bir kişinin kendi biyolojik türünün çıkarları lehine diğer biyolojik türlere karşı ön yargılı ya da yanlı davranması anlamına gelen türcülüğün (Alan Sümer, 2019: 20) aksine hiçbir canlı, diğerinden belli özellikleri doğrultusunda daha değerli ya da üstün değildir. Fakat kadını da bir insan, bir canlı olarak değerli, eşit ya da hak sahibi görmeyen bu bakış açısına sahip kişilerin, kadını hayvanla bir tutarak aşağıladığını düşünmesi, kendi değer yargıları açısından şaşırtıcı olmasa gerektir. Buna paralel olarak hayvan beslemenin ve çocuk yetiştirmenin birbiri ile kıyaslanabilir ya da birbirine üstün tutulabilir süreçler olmadığı düşünülmektedir. Bunlar kişilerin tercihleri ile doğru orantılı durumlardır. Bu konuda Fransa ile karşılaştırma yapılarak bir ‘iç grup’ birleşmesi yaratılmaya çalışıldığı görülmektedir. Karşılaştırmalar, özellikle ırkçı konuşmalarda, karşılaştırma ölçütleri üzerindeki olumsuz bakış anlamına gelmektedir (van Dijk, 2003: 82). Örnekte de Fransa, köpek yetiştirmenin çocuk yetiştirmekten üstün görüldüğü iddiası ile bir taraftan ırkçı söylemin öznesi yapılmaktayken öte yandan doğum oranları açısından referans gösterilerek çelişik bir tutum izlenmektedir. Alıntılardaki söylemleri genel olarak AKP iktidarının “neoliberal-muhafazakâr patriyarka” olarak açıklanabilecek toplumsal cinsiyet politikalarıyla uyumlu düşünmek mümkündür. Neo-liberal, neo-muhafazakâr ideolojinin kutsallaştırdığı ailede kadınlardan evine bağlı, fedakâr birer anne ve itaatkâr birer eş olarak vatansız çocuklar yetiştirmeleri beklenmektedir (Şenel, 2017: 42-43). Bu, anneliği, kadının birincil görevi; yani biyolojik ve kültürel yeniden üretimin bir aracı olarak gören ve bunu da milletin bir bekâ meselesi (Sever, 2015: 73) olarak değerlendiren bakış açısının bir diğer ifade şeklidir.

Kadının yoksulluk nafakasını gelir kapısı olarak gördüğü ve bu nedenle çalışmadığı

iddialarıyla çelişik bir başka örnekte de çeşitli sektörlerdeki kadınların nicelik olarak fazla olduğu iddia edilmektedir: “Eğitimde Kadın öğretmen DahaÇok, Üniversitede Kadın Akademisyen DahaÇok, Bankada Kadın çalışan DahaÇok. Ama sorsan @AKKADINGM @KademVakif @morcativakfi @tkdfederasyon Kadınlar çalışmıyor eğitim göremiyor. #NafakaSoygunu Bu yüzden süresiz devam etmeli yersen” (@snmplatformu, 22 Aralık 2022).

Kinayelere yer verilen yukarıdaki ifadelerde dile getirilen iddiaların, herhangi bir istatistiki veriyle desteklenmeden sunulduğu görülmektedir. Buna ek olarak kadın öğretmen ya da akademisyenin nicelik olarak fazla olması temsilde eşitlik olduğu ya da kadınlara karşı hiçbir ayrımcılık yapılmadığı anlamına gelmediği gibi kadınların, diğer sektörlerle göre bu alanda sayıca fazla olması da genel olarak erkeklerden fazla oldukları anlamına gelmemektedir. Ayrıca kadınlar, yukarıda anılan mesleklerde sayı olarak erkeklerden fazla olsa bile bizzat bu durumun kendisi toplumsal cinsiyet ayrımcılığının bir sonucudur. Çünkü bu meslekler, ‘kadınların doğalarına uygun görüldüğü’ için kadın mesleği olarak adlandırılıp kadınlar bu alanlara yönlendirilmektedir (Erikli, 2020; Pekel, 2019; Toksöz, 2007).

Nafaka Mağduriyetini Yaratan Sebep: ‘Kötü Niyetli Kadınlar’

Kadınların nafaka hakkına karşı çıkan ve bu hak üzerinden bir mağduriyet söylemi üreten kişilerin, nafaka alan kadınları ‘kötü niyetli’ olmakla ve nafaka aracılığıyla ‘intikam almaya’ çalışmakla suçladıkları görülmektedir. Bu açıdan tweetlerde ‘kadın düşmanı’ bir tutum sergilendiğini söylemek yanlış olmayacaktır: “anlaşmazlıkta bile boşanma davası aç, hem adamdan intikam al hem de alacağın nafakayla paşalar gibi yaşa” mesajı verilir.” (@oztoksoyms, 6 Haziran 2022); “Ayrılan eşin mağduriyetinin giderilmesi için uygulanan #nafaka eski eşin intikam aracı oldu artık” (@BilgeTsn, 24 Ağustos 2022).

Yukarıdaki ‘intikam’ iddialarının dayanağı belli değildir. Bununla birlikte alınan / alınacak olan nafaka ile ‘paşalar gibi yaşanacağı’ iddia edilmektedir. Oysa uygulamaya bakıldığında, verilen yoksulluk nafakası miktarlarının çok düşük olduğu; örneğin 2020 yılında yayımlanan bir çalışmada nafaka tutarlarının 250-300 TL arasında değiştiği; üstelik birçok kadının nafakasını alamadığı; eski eşinin kendisine zarar vereceği korkusuyla da icra takibi yapmaktan çekindiği görülmektedir (Eroğlu, 2020: 8). Bir başka çalışmada ise 2017-2018 yıllarına ait verilere göre Diyarbakır Adliyesi’nde 2097 boşanma davasının görüldüğü; bu davaların 542’sinde taraflardan biri nafaka talep ederken bunların, 241’inin yoksulluk ile ilgili olduğu bilgisi yer almaktadır. Kalan 301 davada talep edilen nafaka türlerinin ise tedbir ve iştirak nafakaları olduğu görülmektedir. Aynı

çalışmada, kadınlar için karar verilen 327 nafaka kararının sadece 3 tanesinin 3000 bin lira ve üzerinde olduğu; 277'sinin ise aylık 1000 lira ve altı olarak belirlendiği görülmektedir (Yavuz İpekyüz, 2021: 11). Dolayısıyla istatistikler, kadınların 'paşalar gibi yaşadığı' iddialarını çürütmekte ve hatta çoğu boşanma davasında kadına 'nafaka bile bağlanmadığını' gözler önüne sermektedir.

Nafaka alan ya da talep eden kadınların 'kötü niyetli' oldukları iddiasının da tweetlerde sıklıkla dile getirildiği görülmektedir: "Kötü niyetli kadınların boşanmayı sektör haline dönüştürmelerine izin veren 'kadın mağdur mu olsun' söylemiyle #SüresizNafaka uygulamasına karşı çıkmayan, suistimal edilmesini önemsemeyen kanunlar yüzünden boşanan her erkek boşandığı kadının kölesi oldu." (@aysegulesit01, 28 Eylül 2022).; "Evlendiğim adamın sosyal statü ve maddi kaynaklarını kullanırım, baktımki evlilik sarmadı, nasıl olsa yasalar da benden yana boşanırım tazminat ve nafakamı alır keyfime bakarım diyen kötü niyetli kadınlar varken; EVLENMEYİN" (@arabul_mesut, 5 Kasım 2022). "Üç ay evli kalıp da #süresiznafaka talep etmek ahlaksızlıktır. Kızın annesi mahkeme çıkışında,'kızım bir enayi daha bulursun'deyişi ahlkszlktr" (@AhmetTuranZTRK, 23 Ocak 2023).

İlk örnekte evlenmek, boşanmak, boşandığı eşten nafaka almak, kolay ve rahatlıkla uygulanabilir süreçler gibi ifade edilmektedir. Oysa Türkiye gerçekleri göz önüne alındığında bir kadının boşanma sürecini sorunsuz geçirmesi ve hayatının geri kalanına yine aynı şekilde devam etmesi çoğunlukla mümkün olan bir durum değildir. Kadına yönelik şiddet raporları²⁴, eski koca şiddeti, kadının çalışma yaşamıyla ilişkisi, çocuklara ilişkin sorumluluklar ve geleneksel değer yargıları dikkate alındığında boşanma kadınlar için oldukça zorlu bir süreçtir. Bununla birlikte birçok örnekte olduğu gibi yine 'köle' metaforu kullanılarak 'mağduriyet' algısının güçlendirilmeye çalışıldığı görülürken kötü niyetli oldukları iddia edilen kadınlarla 'mağdur' erkeklerin karşılaştırıldığı ve nafaka alan kadınların 'nafaka avcısı' olarak nitelendiği örnekler de görülmektedir. Bu örneklerdeki ifadeler oldukça dikkat çekicidir: "Nafaka avcılarına tek bir sözüm olacak 'unutmayın bayanlar sizinde oğlunuz var ve sizin gibi pusuda oğlunuzu yolmak için bekleyen bir avcı çıkabilir karşısına'" (@Sradanbirisi071, 24 Mayıs 2022).

Sizi nafaka avcıları sizi... (...) Hem kendinize yoksulluk hem çocuğa iştirak nafakası alın... Ohh! Nafakayı da çocuğuna yedirmeyip 50liralık tayt, 40liralık tişört, bir de çakma ayakkabı alıp, gönül eğlencesi zengin erkek peşine düş... Bu da yetmezmiş gibi her yıl nafaka arttırımı için mahkemeye, 'Aldığım nafaka bana ve çocuğuma yetmiyor diye...' dilekçe verip nafakayı arttır. Artan nafakayı

çocuğuna harcamayıp gecelerde alem yap... Sana el olmuş birinden neden nafaka alıyorsunuz yaa? Haramisiniz... Onursuzsunuz... Uzun süren evliliklerde nafaka hak diyenler mi ararsın... ‘Saçımı süpürge ettim, yemeğini, ütüsünü yaptım, çamaşırını yıkadım, kadınlık yaptım vs’ diye süresiz nafakayı hak görenler mi ararsın... Haa pardon, 25-30 sene ev hanımlığı yapmıştınız değil mi? O kadar sene, adam çalıştı ben yedim, içtim, zevk keyif ettim desene. Hem onca zaman yetişmiş hayırlı bir evladın nerede? Bacıım bunları cebinden mi yaptın? Karnını tok, üstünü başını giydiren, evini, yatağını pek yapan kimdi? Bu adam evlilik süresince seni kraliçe gibi evde yaşatmış. Böyle adamdan hem kendi isteğiyle boşanacan hem de kendini besletmeye devam edeceksin... Yazıklar olsun size yaa... Adamın suçu seninle evlenmek mi? (@Esra_Tailor, 27 Ağustos 2022).

Birçok tweetin birbirini takip edecek şekilde arka arkaya paylaşılmasından oluşan yukarıdaki alıntı, platform hesabındaki kadınların bakış açısını yansıtmaları bakımından güzel bir örnektir²⁵ ve temel olarak iki açıdan tartışmaya değerdir. İlk olarak paylaşımda, kadınların ev içi karşılıksız emeklerinin göz ardı edildiğini söylemek mümkündür. Paylaşımı yapan kişi, cinsiyete dayalı iş bölümüne uygun olarak kadının görevinin ev işi ve çocuk bakımı olduğu yönündeki anlayıştan hareketle nafaka alan kadınların ‘kadınlık’ görevlerini sorgulamakta; bu nedenle nafakayı hak görmelerini eleştirmektedir. “ ‘Saçımı süpürge ettim, yemeğini, ütüsünü yaptım, çamaşırını yıkadım, kadınlık yaptım vs’ diye süresiz nafakayı hak görenler mi ararsın...” ifadesi aslında tam da sayılan bu sebeplerle nafakanın, kadının hakkı olduğunu doğrular niteliktedir. Zira iş gücünün yeniden üretimi, sonraki kuşakların yetiştirilmesi, bakım hizmetleri ve ev işleri için ev içinde karşılıksız emek harcayan kadın, çalışma yaşamının dışında kalmakta ve kendine ait bir gelir elde edememektedir. Bu noktada Türkiye’deki toplumsal yapının belirleyici özelliği olan ataerkil ilişkilerin varlığına vurgu yapmak gerekmektedir. Ataerkillik, maddi temeli olan ve erkeklerin kadınlara egemen olmalarını sağlayan karşılıklı bağımlılık ve dayanışma kuran, erkekler arası hiyerarşik bir toplumsal ilişkiler dizisidir. Bu açıdan ataerkil yapı maddi temelini, erkeklerin kadınların emek gücü üzerindeki denetimlerinden almakta (Hartmann, 2006), böylece kadınların hem ev içi emeği hem de ücretli işlerdeki üretkenliği erkekler tarafından sömürülmektedir. Yukarıdaki örnek de bu anlayışa uygun düşmektedir. Fakat paylaşımı yapan kişi, eril bir dil ve cinsiyetçi bir yaklaşımla kadınların karşılıksız ev içi emeğini değersizleştirmekte; formel çalışma yaşamında yer alamadıkları için onların “evde oturan kadınlar” (Saygılıgil ve Sağlam, 2016: 56) olduğu yönündeki toplumsal algıyı söylemleriyle pekiştirmektedir. Ataerkil bakışla erkek egemen aile modelini idealize eden tweet sahibi, ‘kraliçe’ metaforundan hareketle cinsiyete dayalı iş bölümünün

bir sonucu olan kadınların formel çalışma yaşamında yer alamayıklarını da kendi tercihleri gibi sunmaktadır. Bununla birlikte, tweetlerde, bahsi geçen kadınlarla ilgili olarak neye istinaden 'kraliçe' benzetmesi yapıldığı da açık değildir. Bu açıdan ön yargılı bir tutum sergilendiğini söylemek mümkündür.

Tweetlerle ilgili bir diğer önemli konu ise yoksulluk nafakası alan kadınların, bilindik cinsiyetçi yargılara uygun olarak 'zengin erkek peşinde koşan', 'eğlence düşkünü' gibi sıfatlarla tanımlanıp ahlaki değerlerden yoksun oldukları imasıyla ötekileştirilmeleri ve bu ötekileştirmeyi yapan kişi ya da kişilerin kadın olmasıdır. Burada, nafaka alan kadınların kadınlığı sorgulanarak ahlaki değer yargılarından yoksun oldukları imasıyla bir erkek mağduriyeti yaratılmaktadır. Tweetin sonunda yer alan 'Adamın suçu seninle evlenmek mi?' şeklindeki soru da söylemsel olarak mağdur algısını güçlendirmek üzere oluşturulmuş bir ifadedir.

Sonuç

Kadınları ve kadın haklarını hedef alan çeşitli söylem ve eylemlerin son yıllardaki yoğunluğu dikkat çekicidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinde temellenen yasa ve uygulamalara karşı çıkan çeşitli gruplar, 'kadın düşmanı' olarak nitelenebilecek söylemlerle kadınların kazanılmış haklarına adeta saldırmaktadır. Yoksulluk nafakası karşıtlığını ve bununla ilgili olarak nafaka veren erkekleri tanımlamak üzere ortaya atılan 'nafaka mağduru' ifadesini de bu çerçevede düşünmek mümkündür.

Özellikle sosyal medya platformlarında örgütlenen nafaka karşıtı gruplar, iktidarın, kimi siyasi parti ve medya organlarının da desteğini alarak nafaka karşıtı kamuoyu yaratmaya çalışmakta ve nafaka uygulamasında değişiklik yapılmasını talep etmektedirler. Bu kişilerin, 'nafaka mağduru' olduklarını iddia etmelerine rağmen bu iddialarını ve değişiklik yönündeki taleplerini haklı gerekçelere dayandıramadığı görülmektedir. Zira çalışmanın örneklemini olan 'Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu'nun Twitter hesabından toplanan veriler, nafaka karşıtlarının, nafaka veren erkeklerle ilgili olarak dile getirdiği 'mağduriyet' iddiasının, istatistiklerle desteklenmeden sunulduğunu, bu iddiaların herhangi bir somut gerçeğe, olaya veya uygulamaya dayandırılmadan dile getirildiğini göstermektedir.

Mağduriyet iddiasında bulunanlar ve onlara destek veren kişiler, bunun yerine kadın karşıtı, ayrımcı ve ötekileştirici söylemlerle kadınları suçlayarak bir 'mağduriyet' algısı yaratmaya çalışmaktadır. Bu çerçevede gerçekleri yansıtmadığı aşikâr olan 'nafaka mağduru' nitelmesine meşruiyet yaratılmak üzere kadın yoksulluğunun sorgulandığı görülmektedir. Platformda paylaşılan

tweetlerde, 'Kadınların çalışmak istemediği için yoksulluğa düştüğü', nafakayı bir 'gelir elde etme aracı' olarak gördüğü ya da 'kötü niyetli' oldukları iddia edilmekte; kadınlar intikam almaya çalışan taraf olarak nitelenmektedir. Fakat kadının aile içindeki karşılıksız emeği ve bu çerçevede çalışma yaşamıyla ilişkisine dair gerçekler dikkate alındığında, yoksulluğu kadınların daha çok yaşamasının sebebi anlaşılmaktadır. Bu çerçevede nafaka veren erkeklerle ilgili dile getirilen 'mağdur' söyleminin, erkek egemen düzenin ezdiği, yoksul bıraktığı kadınlara karşı haksız bir ifade olduğu düşünülmektedir. Zira burada bir 'mağdur'luk durumu söz konusu ise bu, maalesef ki kadındır. Kadın yoksulluğunun bir 'tercih' noktasına indirgenmiş olmasının da acımasız bir itham olduğu ve bunun gerçekleri değiştirmeye yetmeyeceği ortadadır. Yoksulluğun kadınlaştığı ataerkil bir dünyada, Türkiye bu gerçekten bağımsız değildir. Yoksulluk konusunda kadınları suçlamak ve bunun üzerinden nafaka veren erkekleri mağduriyet konusunda haklı çıkarmaya çalışmak, toplumsal cinsiyet ayrımcı uygulamaları görmemek veya görmek istememek demektir. Bu konuda farkındalığın artırılmasına ihtiyaç olduğu nettir.

Bununla birlikte nafaka veren kişiler açısından da zorlayıcı süreçlerin ortaya çıkması elbette ki olasıdır. Fakat bunların çözüme kavuşturulmasının yolu, kapitalist patriyarkanın yarattığı asıl 'mağdur' olan kadınların nafaka hakkının ortadan kaldırılması ve onların yoksulluğa mahkûm edilmesi değildir. Özellikle kadını, haklarını dışarıda tutarak sadece cinsiyete dayalı sorumlulukları üzerinden düşünmek ve hane içi emeğini görmezden gelmek aslında ona yüklenen cinsiyetçi rolü pekiştirmektedir. Oysa yoksullukla mücadele programlarında toplumsal cinsiyet perspektifini içine alan daha kapsayıcı ve yaygınlaştırılmış politikalarla kadını güçlendirecek, bağımsızlığını sağlayacak mekanizmalara ihtiyaç vardır.

İfade edilmelidir ki kadınların mücadelelerine rağmen ataerkil örüntülerin ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığının kendini giderek daha çok hissettirdiği bir dönemde kadınların kazanılmış haklarını korumaları; bu çerçevede kadınlara karşı yürütülen antipropagandanın anlatılması son derece önemlidir. Zira erkeklerin nafakaya karşı çıkışının, sadece maddi nedenlerden kaynaklanmadığı açık olduğu gibi bütün itiraz konularının temelinde de toplumsal cinsiyet karşıtlığının ve kadın düşmanı bir bakış açısının yer aldığı görülmektedir. Bu çalışma açısından nafaka veren erkeklerin 'mağduriyet' söyleminin geçersizliğinin, 'mağduriyet'lerine gerekçe üretememeleri ve sadece kadınları suçlamaları üzerinden ispatlandığı; böylelikle aynı zamanda, nafaka tartışmalarında vücut bulan toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve kadın karşıtı bakış açısının da küçük bir örneğinin sunulduğu umulmaktadır. Son olarak çalışmanın,

çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu bir hareketin kapitalist ataerkiyi söylemsel düzlemde nasıl yeniden ürettiğini analiz etmekle birlikte erkeklik çalışmalarını odağına almadığını; bu nedenle çalışmada bu alanın ataerki söyleme kuramsal katkılarını değerlendirme olanağı olmadığını bir eksiklik olarak ifade etmek gerekir. Bu eksiklik toplumsal cinsiyet karşıtlığı ve erkekliğin kuruluşunun nasıl aynı düzlemde buluştuğunu görmeyi şimdilik engelleyebilirken yeni çalışmalara da kaynaklık edebilir.

Sonnotlar

1 Kavram, hukukta ‘yoksulluk nafakası’ olarak yer bulmakla birlikte medyada ve halk arasında ‘nafaka’ ya da ‘süresiz nafaka’ olarak da anılmaktadır. Bu nedenle çalışmada üç ifade birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılmıştır.

2 Medeni Kanun’da 4 ayrı nafaka hükme bağlanmıştır. Bunlar; boşanma davası açıldığında dava süresince verilen tedbir nafakası; müşterek çocuklara verilen iştirak nafakası, bakıma muhtaç anne ve baba için çocuklarından alınarak anne babaya bağlanan yardım nafakası ve boşanmakla yoksulluğa düşecek olan eşe verilen yoksulluk nafakasıdır. Tartışmalara konu olan nafaka türü, yoksulluk nafakasıdır (Eroğlu, 2020: 6).

3 Örnekler için bkz.

<https://www.yenisafak.com/gundem/2-milyon-nafaka-magduru-3430598;>

[https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/sefa-saygili/nafaka-adaletsizligi-devam-edecek-mi-39991.html;](https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/sefa-saygili/nafaka-adaletsizligi-devam-edecek-mi-39991.html)

[https://www.youtube.com/watch?v=KpEf9ScGctk;](https://www.youtube.com/watch?v=KpEf9ScGctk)

[https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/guzin-abla/olene-kadar-nafaka-zulumdur-42076061;](https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/guzin-abla/olene-kadar-nafaka-zulumdur-42076061)

[https://www.sondakika.com/haber/haber-suresiz-nafaka-magdurlarinin-ankara-ya-adalet-14176812/.](https://www.sondakika.com/haber/haber-suresiz-nafaka-magdurlarinin-ankara-ya-adalet-14176812/)

4 Rapor, kadın hakları açısından riskler taşıdığı için kadın örgütleri, akademisyenler ve hukukçular tarafından eleştirilmektedir. Raporda, aile odaklı bir yaklaşım sergilenerek ailenin güçlendirilmesi hedefinden söz edilmekte; fakat kadının konumu ve güçlendirilmesinden bahsedilmemektedir. Bu çerçevede raporun, aile içi ilişkileri demokratikleştirmek ve aile içi sorunların temelinde yatan politik ve toplumsal normları bütünsel bir bakış açısıyla analiz etmek yerine vaka odaklı bir yaklaşımla toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri pekiştirdiği iddia edilmektedir. (<https://nazanmoroglu.com/aile-kurumunun-guclendirilmesi-icin-alinmasi-gereken-onlemlerin-belirlenmesi-meclis-arastirmasi/>, Son erişim tarihi: 28/04/2023; http://www.keig.org/wp-content/uploads/2016/05/HDP_komisyon_muhalefet_serh.pdf; Son erişim tarihi: 28/04/2023).

5Bkz. <https://www.birgun.net/haber/bozdog-suresiz-nafakanin-adil-olmadigina-inanan-bir-adalet-bakaniyim-405049>.

6 Buna karşın 2019 yılında başta büyükşehirlerdeki barolar olmak üzere pek çok baro ve Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) tarafından nafaka çalışmaları düzenlenmiştir. Bu çalıştayların sonuç bildirgelerinde kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle yaşadıkları zorluklara, kadın istihdamının yetersizliğine, ödenen nafaka miktarlarının düşüklüğüne dikkat çekilmiş; güncel uygulamanın korunması önerilmiştir. (<https://kockam.ku.edu.tr/yoksulluk-nafakasi-tartismalarina-sosyolojik-bir-yaklasim-guclu-aile-erkek-magduriyeti-toplumsal-cinsiyet-esitligi-hilal-dikmen/>. Son erişim tarihi: 03/05/2023).

7 2018 yılında gerçekleştirilen nafaka çalıştayında, nafaka mağduru olduğunu iddia eden kişilerin sayısına ilişkin bakanlıklar tarafından herhangi bir veri paylaşılmamış; Meclis'te bu konuda verilen soru önergelerine de cevap verilmemiştir. Bununla birlikte İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Beyoğlu Adli Yardım Bürosu'nda yapılan bir çalışmada incelenen 117 dosya içinden sadece 13 tanesinde kadınlar için yoksulluk nafakasına hükmedildiği görülmüştür. Yani bu araştırmadaki kararların yaklaşık %90'ında yoksulluk nafakası kararı verilmediği ve buradan bir erkek mağduriyeti çıkmadığı anlaşılmaktadır. %10'luk kısımda yer alan yoksulluk nafakalarının yarısında ise 350 TL ve altında nafaka bedellerine hükmedildiği ifade edilmektedir (Nafakama Dokunma, 2020: 42). Ayrıca İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosunda kullanılan veri tabanı programı üzerinden yapılan bir başka araştırmada 2017 ve 2018 yıllarına ait toplam 1895 kararlı dosyası bulunan boşanma davası incelenmiş ve verilen kararların büyük çoğunluğunda yoksulluk nafakasına hükmedilmemiş olduğu görülmüştür (Nafakama Dokunma, 2020: 45-46). Yine bir başka araştırmada, mahkemelerde en yüksek oranda kabul edilen nafaka türünün % 69.73 oranla ortak çocuklar için bağlanan iştirak nafakası olduğu; yoksulluk nafakasının kabul oranının ise % 48.83 olduğu ifade edilmektedir. (<https://www.raporlar.org/yoksulluk-nafakasi-raporu-kadin-dayanisma-vakfi/>. Son erişim tarihi: 03/05/2023). Buna karşın 2019 yılında barolar tarafından gerçekleştirilen nafaka çalıştaylarında dikkat çekilen noktalardan biri, tartışılması gereken konunun nafaka hakkı değil, "tahsil edilemeyen nafakalar" olduğudur. Bu çerçevede çalıştayların sonuç bildirgelerinde nafaka almaya hak kazanan kadınların yoksulluk ve iştirak nafakalarının tahsilinde yaşadıkları zorluklar vurgulanmıştır. (<https://kockam.ku.edu.tr/yoksulluk-nafakasi-tartismalarina-sosyolojik-bir-yaklasim-guclu-aile-erkek-magduriyeti-toplumsal-cinsiyet-esitligi-hilal-dikmen/> Son erişim tarihi: 03/05/2023).

8 Akçabay F C (2019). Yoksulluk Nafakası Araştırması (Sosyo-hukuki bir inceleme).; Bozkurt F D (2021). Yoksulluk Nafakasını İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Yeniden Düşünmek. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(2), 566-584.; Çitak B (2016). Yoksulluk Nafakası. Journal of Istanbul University Law Faculty, 74(1), 241-257.; Demirbaş A (2018). Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası. İstanbul Medipol

1573 Keleş D (2023). Nafaka Veren Erkeklerin 'Nafaka Mağduru' Söylemine 'Yoksulluğun Kadınlaşması' Olgusu Üzerinden Bakmak. *Mülkiye Dergisi*, 47(6), 1546-1579.

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2), 219-236.; Ersöz O (2018). Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi. Journal of Judgments by the Court of Jurisdictional Disputes/Uyusmazlık Mahkemesi Dergisi, (12).; Hamzaçebi M (2002). Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(3-4), 23-48.; Kartal N (2019). Türk Hukukunda yoksulluk nafakası. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).; Kulaklı E (2018). Yoksulluk Nafakası Ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2), 237-268.; Serim A A (2007). Yoksulluk Nafakası. Journal of Istanbul University Law Faculty, 65(1), 287-302.

9Bkz: <https://www.un.org/womenwatch/daw/followup/session/presskit/fs1.htm#:~:text=The%20majority%20of%20the%201.5,%22the%20feminization%20of%20poverty%22.>

10 Bkz. <https://www.evrensel.net/haber/426333/cumhurbaskani-erdogan-kadini-aile-ile-tarif-etti-yine-en-az-3-cocuk-dedi.>

11 Bkz. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c514rwjyp5yo.>

12 Bkz. https://www.ntv.com.tr/turkiye/benim-icin-kadin-oncelikle-annedir,IXBgnqZ1IEC_ZNbn5CIHwA.

13 Bkz. <https://www.akparti.org.tr/media/272148/2023-vizyonu.pdf.>

14 Bu gruplar şunlardır: 'Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu', 'Boşanmış Mağdur Babalar Derneği', 'Nafaka Mağdurları Hukuki Mücadele Grubu', 'Boşanma Velayet Nafaka Mağdurları', 'Nafaka Hapsi Mağdurları-Erkek ve Baba Hakları Platformu', 'Türkiye Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu' ve 'Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu'.

15 Bkz. https://twitter.com/snmplatformu?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eesrp%7Ctwgr%5Eauthor.

16 Bkz. <https://twitter.com/trbiaplatformu.>

17 Facebook ve Twitter gibi sosyal ağ sitelerinin ortaya çıkışı medyanın kamusal alan açısından rolüne yönelik tartışmalara yeni bir boyut kazandırmıştır. Buna göre iyimser ve şüpheli olmak üzere iki farklı yaklaşım söz konusudur. İyimser yaklaşımı savunanlar, sosyal ağ sitelerinin demokratik katılımı ilgili anlayışımızı değiştirdiğini, katılımın önündeki engelleri kaldırdığını; yani insanların çevrimiçi ortamlarda herhangi bir ücret ödmeden söz sahibi olabilmesinin önünü açtığını ifade etmektedirler. Buna karşın şüpheli yaklaşımcılar, sosyal ağ sitelerinin sınırlılıkları üzerinde durmakta ve bu sitelerin geleneksel medyaya özgü anlayışı yeniden ürettiğini; bu platformlardaki tartışmacıların da sıradan yurttaşlar yerine tanınmış gazeteci, politikacı ya da uzmanlar olduğunu ifade etmektedirler. Dolayısıyla onlara göre sosyal ağ siteleri, alternatif bir kamusal alan

olmaktan uzaktır (Kıyan ve Kocager, 2020: 466). Bu çalışmada ise iyimser yaklaşıma uygun olarak sosyal ağ sitelerinin kamusal bir tartışma alanı olma işlevi esas alınmıştır.

18 Bu tweetler, LGBTİQ+ bireylere, feminizme, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a, İstanbul Sözleşmesi'ne ve Medeni Kanun'a karşıtlığı içermektedir.

19 Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu'nda yoksulluk nafakası ile ilgili olmayan LGBTİQ+lar, feministler, Medeni Kanun ya da İstanbul Sözleşmesi gibi konulara yoksulluk nafakasından daha fazla karşı çıkılması, aslında temel meselenin 'mağduriyet' olmadığını; genel olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinde temellenen kanunlara, kadınlara ve LGBTİQ+lara karşı bir tavrın söz konusu olduğunu göstermektedir. Bu açıdan platformu toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin bir örneği olarak değerlendirmek mümkündür. Platformun bu özelliği de ayrıca tartışılması ve çalışılması gereken bir konudur.

20 'Mağdur' kavramına ilişkin bu bilgiye rağmen, kavram, çalışmanın örnekleme ve veri analizi bunu gerektirdiği için 'Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu'nda kullanıldığı anlama uygun olarak kullanılmıştır.

21 Bkz. Gül H Yalçınoğlu N & Atlı Z C (2014). Türkiye'de Çalışma Yaşamında Kadının Konumu ve Sorunları. TAF Preventive Medicine Bulletin, 13(2), 169-176.; Özer M M (2017). Ataerkil Kapitalist Çalışma Yaşamında Kadın Tanıklıkları. Çalışma ve Toplum, 3(54): 1397-1424.; Urhan B (2014). Sendikasıız Kadınlar Kadınsız Sendikalar. İstanbul: KADAV Yayınları.; Yaman Öztürk M ve Dedeoğlu S (2010). Kapitalizm ve Ataerki İlişkisi Çerçevesinde Kadın Emeği. Melda Yaman Öztürk ve Saniye Dedeoğlu (Ed.). Kapitalizm, Ataerkillik ve Kadın Emeği: Türkiye Örneği içinde (9 – 23). İstanbul: SAV Sosyal Araştırmalar Vakfı.

22 Benzer örnekler için bkz.

<https://twitter.com/AhmetTuranZTRK/status/1606443564577218562>;

<https://twitter.com/hikmetbilici25/status/1538485250019442688>;

<https://twitter.com/cengizdincer58/status/1550118284002877441>;

<https://twitter.com/AhmetTuranZTRK/status/1606443564577218562>.

23 Örnekler için bkz.

<https://www.sabah.com.tr/yasam/evde-niye-yemek-yok-diye-bicakladi-2103601>;

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yemek-yapmayan-esini-caydanlikla-dovdu-23249386>.

24 Bkz. <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/>.

25 Benzer başka örnekler için bkz:

<https://twitter.com/aysegulesit01/status/1556776324680892417>;

1575 Keleş D (2023). Nafaka Veren Erkeklerin 'Nafaka Mağduru' Söylemine 'Yoksulluğun Kadınlaşması' Olgusu Üzerinden Bakmak. *Mülkiye Dergisi*, 47(6), 1546-1579.

<https://twitter.com/aysegulesit01/status/1556776772104069121>;
https://twitter.com/Esra_Tailor/status/1558349570958151681 ;
https://twitter.com/y_nesi/status/1612166675646025729;
<https://twitter.com/ayseesit2737/status/1612130801554014210>.

Kaynakça

- Acar Savran G (2018). *Feminizm Yazıları Kuramdan Politikaya*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Acar Savran G (2012). İkinci Basıma Önsöz. İçinde: G Acar Savran ve N Tura Demiryontan (der), Kadının Görünmeyen Emeği, İstanbul: Yordam Kitap, 9-16.
- Akçabay F C (2019). *Yoksulluk Nafakası Araştırması (Sosyo-Hukuki Bir İnceleme)*. Ankara: Şen Matbaa.
- Alan Sümer B (2019). Hayvan Etiğine Yönelik Felsefi Yaklaşımlar. İçinde: Z Karacagil ve A O Tiro (der), Current Debates on Social Sciences 2, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 19-27.
- Bayraktar S (2011). *Makbul Anneler Müstakbel Vatandaşlar*. Ankara: Ayizi Kitap.
- Bora A (2012). *Kadınların Sınıfı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bradshaw S ve Linneker B (2003). *Challenging Women's Poverty*. London: Catholic Institute for International Relations.
- Buğra A (2005). Yoksulluk ve Sosyal Haklar. *Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*.
- Buvinic M (1997). Women in Poverty: A New Global Underclass. *Foreign Policy*, 108, 38-53.
- Çoban Keneş H (2016). Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, (15)2, 253-280.
- Dedeoğlu S (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim*, 86, 139-170.
- Ecevit Y (2020). Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?. <https://kadiansavunmasi.org/toplumsal-cinsiyetle-yoksulluk-iliskisi-nasil-kurulabilir-bu-iliski-nasil-calisilabilir-yildiz-ecevit/#more>. Son erişim tarihi, 31/01/2023.
- Erikli S (2020). Çalışma Yaşamında Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 39-60.
- Eroğlu Ş (2020). Yoksulluk Nafakasında Yeni Yasal Düzenlemeye İhtiyaç Yoktur. *İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Özel Yayını*, 6-9.
- Keleş D (2023). Nafaka Veren Erkeklerin ‘Nafaka Mağduru’ Söylemine ‘Yoksulluğun Kadınlaşması’ Olgusu Üzerinden Bakmak. *Mülkiye Dergisi*, 47(6), 1546-1579.

Erzene Bürgin D (2015). Ev Kadınlarının Siyasal katılımları ve Feminizm Anlayışları: İzmir rneği. *Kadın/Woman 2000*, 16(1), 93-118.

Gedik E (2020). Dünyada ve Türkiye’de Dijital Feminizm İncelemesi: Gençlerin Dijital Aktivizm Deneyimleri. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, 123-136.

Gülbahar H (2022). Kadına Karşı Ekonomik Şiddet Bağlamında Nafaka Meselesi ve Diğer Bazı Hususlardaki Tartışmalar. <https://esikplatform.net/kategori/nafaka-raporlar-arastirmalar/>. Son erişim tarihi, 5/10/2022.

Güneş F (2015). Toplumsal Yeniden retim ve Karşılığı denmeyen Kadın Emeği. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 56, 2-9.

Hartmann H (2006). *Marksizm’le Feminizmin Mutsuz Evliliği*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

İşık E ve Serdaroğlu U (2015). Kadın Emeği Feminist İktisadın Yol Haritası zerinden Bir Okuma. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 56, 6-14.

Kıyan Z ve Kocager U (2020). Türkiye’de Twitter’ın Kamusal Tartışmalardaki Rolü zerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 34, 464-489.

KONDA Yoksulluk Nafakası Dosyası. (2020). https://esikplatform.net/s/2547/i/Konda_Nafakasi_Arastirmasi.pdf. Son erişim tarihi, 5/10/2022.

Kümbetoğlu B (2015). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Mor Salkım Kadın Dayanışma Derneği “Nafaka alıştayı” Düzenledi. (2009). https://esikplatform.net/s/2547/i/Mor_Salkim_Dernegi_Nafaka_Calistayi.pdf. Son erişim tarihi, 5/10/2022.

Memiş E ve zay  (2011). Evii uğraşlardan iktisatta karşılıksız emeğe: Türkiye zerine yapılan çalışmalara ilişkin bir değerlendirme. İçinde: S. Sancar (der), Birkaç Arpa Boyu..., 239-268.

Moroğlu N (2020). Yoksulluk Nafakası Tartışmaları. *İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi zel Yayını*, 10-13.

Özenoğlu A ve nal G (2015). Açlık ve Yoksulluğun ocuklarda Saldırganlık ve Şiddet Davranışları ile İlişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 162-179.

Özkaplan N (2009). Duygusal Emek ve Kadın İşi/Erkek İşi. *alışma ve Toplum*, 2(21), 15-23.

ztan E (2018). Neoliberalizmin Ev Hali: Türkiye’de Aile, Cinsellik ve Toplumsal Cinsiyet. İçinde: İ Akça vd. (der), “Yeni Türkiye”ye Varan Yol, İstanbul: İletişim: 243-260.

Pekel E (2019). Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Kadının alışma Hayatındaki Konumu. *Balkan & Near Eastern Journal of Social Sciences (BNEJSS)*, 5(1), 30-39.

1577 Keleş D (2023). Nafaka Veren Erkeklerin ‘Nafaka Mağduru’ Söylemine ‘Yoksulluğun Kadınlaşması’ Olgusu zerinden Bakmak. *Mülkiye Dergisi*, 47(6), 1546-1579.

Peterson J (1987). The Feminization of Poverty. *Journal of Economic Issues*, 21(1), 329-337.

Saygılıgil F ve Güliz S (2015). Kadınların Görünmeyen Emeği. İçinde: Ç Kağıtçıbaşı vd. (der), Kadın Odaklı, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 55-81.

Sever M (2015). Kadınlık, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth Badinter'den Kadınlık mı Annelik mi?, Tina Miller'dan Annelik Duygusu: Mitler ve deneyimler ve Corinne Maier'den No Kid üzerinden bir karşılaştırmalı okuma çalışması. *Fe Dergi*, 7(2), 72-86.

Soyseçkin İ (2015). Türkiye'de Kadın İstihdamı ve Sosyal Refah Uygulamaları. *Mülkiye Dergisi*, 39(3), 245-270.

Şenel B (2017). "Biz Büyük Bir Aileyiz": Türkiye'de Devlet Söyleminde 'Makbul' Kadınlık ve Aile. *Mülkiye Dergisi*, 41(2), 31-70.

Şener Ü (2012). Kadın Yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*, 36(4): 51-67.

Şenses F (2022). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.

TDK Sözlük. (2023). <https://sozluk.gov.tr/>. Son erişim tarihi, 28/01/2023.

Toksöz, G (2016). Kadın'dan Aile'ye Geçiş AKP Döneminin İstihdam Politikalarının Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi. *Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu VIII Bildiriler*, DİSK Yayınları 70: 111-121.

Toksöz G (2012). Neoliberal Piyasa, Özel ve Kamusal Patriyarka Çıkmazında Kadın Emeği. İçinde: S Dedeoğlu ve A Y Elveren (der.), Türkiye'de Refah Devleti ve Kadın, İstanbul: İletişim Yayınları, 103-126.

Toksöz G (2007). İşgücü Piyasasının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi ve Bölgeler Arası Dengesizlikler. *Çalışma ve Toplum*, 4(15), 57-79.

TÜİK İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2021-45645>. Son erişim tarihi, 1/03/2023.

Türk Medeni Kanunu. (2001). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>. Son erişim tarihi, 1/03/2023.

Ulusoy D ve Sosyalist Feminist Kolektif (2013). Kadınların Ücretli-Ücretsiz Emek Kıskaçı: AKP'nin Aile Politikaları ve Yeni Muhafazakarlık. *Başka Bir Aile Anlayışı Mümkün Mü?*, 112-120.

Ünlütürk Ulutaş Ç (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. *Çalışma ve Toplum*, 2(21): 25-40.

van Dijk T A (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. İçinde: B Çoban ve Z Özarıslan (der), Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji, İstanbul: Su Yayınları, 13-112.

Keleş D (2023). Nafaka Veren Erkeklerin 'Nafaka Mağduru' Söylemine 'Yoksulluğun Kadınlaşması' Olgusu Üzerinden Bakmak. *Mülkiye Dergisi*, 47(6), 1546-1579. 1578

van Dijk T A (2010). Söylem ve iktidar. İçinde: A Çavdar ve A B. Yıldırım (der), Nefret Suçları ve Nefret Söylemi, İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları, 9-41.

Walby S (2014). *Patriyarka Kuramı*. Çev: Hülya Osmanağaoğlu. Ankara: Dipnot Yayınları.

Yaman Öztürk M ve Dedeoğlu S (2010). Kapitalizm ve Ataerki ilişkisi Çerçevesinde Kadın Emegi. İçinde: M Yaman Öztürk ve S Dedeoğlu (der), Kapitalizm, Ataerkillik ve Kadın Emegi: Türkiye Örneği, İstanbul: SAV Sosyal Araştırmalar Vakfı, 9 – 23.

Yavuz İpekyüz F (2021). Sunuş. İçinde: A Pasinli ve H Demir (der), Nafaka Kararları Işığında Nafaka Araştırması Hukuki Bir İnceleme, Diyarbakır: Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 10-13.

Yükselbaba Ü (2013). AKP'nin Kadına Yönelik Söylem ve Politikaları: Neo-Liberalizm, İlimli İslam ve Kadın. *Kadın/Woman 2000*, 14(2).